

Analýza ekonomické funkce rodiny ve vybraných zemích EU

Bc. Monika Blešová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Monika Blešová**
Osobní číslo: **H11017**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Analýza ekonomické funkce rodiny ve vybraných zemích EU**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek v oblasti rodinné problematiky, funkčnosti rodiny a ekonomické funkce rodiny.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu metodou dotazníkového šetření.

Vyvození závěrů na základě výsledků, jejich shrnutí a řešení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

JUREČKA, Václav. Makroekonomie. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3258-9.

KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra: Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

SIROVÁTKA, Tomáš et al. Rodina, zaměstnání a sociální politika. Brno, 2006. ISBN 80-7326-104-9.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Jurčíková

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

27. ledna 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 27. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30. 4. 2014

..... Monika Bláhová

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Opírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 nelistává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k větší výdělku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá analýzou ekonomické funkce rodiny ve vybraných státech Evropské unie. Teoretická část této práce se věnuje základním pojmům, které s ekonomickou funkcí rodiny souvisejí. Dále jsou definovány negativní dopady na ekonomickou funkci rodiny, a jaký má tento vliv dopad na funkci rodiny. Praktická část práce bude sestávat z dotazníku, který bude zaměřen na ekonomickou funkci rodiny v České republice. Jak lidé vnímají ekonomickou funkci rodiny a do jaké míry tato funkce může ovlivňovat jejich život. Analýza proběhne na základě získaných statistických dat z Eurostatu a z Českého statistického úřadu. Analýza ekonomické funkce rodiny bude zaměřena zejména na příjem domácností, výdaje rodiny, životní podmínky, sociální začlenění z hlediska ekonomické funkce, volný čas rodiny s ohledem na jejich finanční možnosti, zadluženost, finanční gramotnost a podobně. Výsledkem této analýzy bude srovnání jednotlivých států podle zjištěných dat a vliv ekonomické funkce rodiny na život jejích členů.

Klíčová slova: rodina, funkce rodiny, zadluženost, finance, zaměstnanost

ABSTRACT

Bachelor thesis deals the analysis of the economic function of the family in selected countries of the European Union. The theoretical part of this thesis deals with the basic concepts that are in relationship with economic functions of the family. In the following steps there are defined negative impacts on the economic function of the family and what influence has this effect on the function of the family. The practical part will consist of a questionnaire which will focus on the economic function of the family in the Czech Republic. It will be about how people perceive the economic function of the family and how much the function can affect their lives. The analysis will be based on the collected statistical data from Eurostat and the Czech Statistical Office. The Analysis of the economic function of the family will be focused mainly on household income, costs of the family, living conditions, social inclusion in terms of economic functions, leisure time of families with regard to their financial options, debts and loans, financial literacy and etc. The result of this analysis will be compared to individual countries from observed data and the impact of the economic function of the family life of its members.

Keywords: family, function of the family, indebtedness, finance, employment

Na tomto místě bych velice ráda poděkovala Mgr. Janě Jurčikové za odborné vedení a pomoc při psaní mé bakalářské práce.

Motto:

„Don't educate your children to be rich. Educate them to be happy. So when they grow up, they will know the value of the things, not the price.“

neznámý autor

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Bc. Monika Blešová

Ve Zlíně 30. 4. 2014

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 RODINA.....	13
1.1 SOUČASNÁ RODINA	14
1.2 FUNKCE RODINY.....	20
2 EKONOMICKÁ FUNKCE RODINY.....	24
2.1 NEZAMĚSTNANOST – REÁLNÉ OHROŽENÍ EKONOMICKÉ FUNKCE RODINY	25
2.2 SOCIÁLNÍ DŮSLEDKY NEZAMĚSTNANOSTI A VLIV NA RODINU	27
2.3 ROSTOUCÍ ZADLUŽENOST RODIN A ODBORNÉ DLUHOVÉ PORADENSTVÍ.....	29
2.4 VOLNÝ ČAS RODINY V ZÁVISLOSTI NA EKONOMICKÉ FUNKCI RODINY.....	31
2.5 DOPAD EKONOMICKÉ FUNKCE NA ŽIVOT RODINY	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
3 STRATEGIE VÝZKUMU.....	37
4 ANALÝZA EKONOMICKÉ FUNKCE RODINY	40
4.1 MEZINÁRODNÍ SROVNÁNÍ EKONOMICKÉ FUNKCE RODINY VE VYBRANÝCH STÁTECH EVROPSKÉ UNIE.....	63
4.2 ZHODNOCENÍ ANALÝZY EKONOMICKÉ FUNKCE RODINY	68
ZÁVĚR	70
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	73
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	75
SEZNAM OBRÁZKŮ	76
SEZNAM TABULEK.....	77
SEZNAM PŘÍLOH.....	79

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá analýzou ekonomické funkce rodiny ve vybraných státech Evropské unie. V dnešním světě se často setkáváme s mnoha obtížně řešitelnými problémy, které mají dopad na jednotlivce i rodiny. Jednou z velmi důležitých funkcí rodiny je její ekonomická funkce. Ekonomická funkce rodiny je v odborné literatuře zmiňována jen okrajově v rámci definování funkcí rodiny. Tato bakalářská práce se snaží problém ekonomické funkce rodiny přiblížit a analyzovat podrobněji. V ekonomii se rodina odborně nazývá domácností a je považována za základní ekonomickou jednotku.

První kapitola se zabývá teoretickou charakteristikou rodiny. Najdeme zde definici rodiny podle autorů Krause a Poláčkové a specifikaci významu rodiny. Podkapitola s názvem Současná rodina pojednává o problematice současné rodiny. Tato podkapitola věnuje se užší charakteristice současné rodiny je zaměřena zejména na soudobé problémy a skutečnosti, které rodinu přímo ohrožují. Na základě výsledků analýzy z již publikovaných výzkumů jsou zde definovány čtyři typy rodiny: rodina funkční, problémová, afunkční a dysfunkční. Z pohledu sociální pedagogiky je uvedeno několik procesů, které podle profesor Bohuslava Krause charakterizují současnou rodinu. Poslední část první kapitoly je podrobněji věnována jednotlivým funkcím rodiny. Každá funkce rodiny je vymezena jednotlivě, ale je samozřejmé, že v běžném životě se tyto funkce prolínají.

Druhá kapitola bakalářské práce je zaměřena na ekonomickou funkci rodiny a její podrobnou charakteristiku. Stěžejní literaturou této kapitoly je monografie prof. Jurečky zabývající se makroekonomií, dále kniha Sociální práce v praxi a například i časopis Sociální práce. Velká část této kapitoly je věnována problematice nezaměstnanosti a jejímu vlivu na život rodiny a jednotlivce. Nezaměstnanost je zde rozdělena podle typů a druhů, které jsou blíže popsány. Další podkapitola se přímo věnuje sociálním důsledkům nezaměstnanosti a dopadu na rodinu. Následující podkapitola je věnována aktuálnímu světovému problému zadlužování domácností. Na základě tohoto trendu vznikají občanská sdružení a poradny zabývající se touto problematikou. Často je původcem zadlužování domácností nedostatečná finanční gramotnost, která je podle vyjádření některých sdružení zabývajících se zadlužeností rodin na značně nízké úrovni jak u dětí, tak u dospělých.

Praktická část této bakalářské práce se zabývá analýzou ekonomické funkce rodiny na základě dotazníkového šetření provedeného v České republice. Respondenti na základě dotazníků sdělují své povědomí o ekonomické funkci rodiny a také povědomí a přehled

o vlastní finanční situaci v domácnosti. Dotazník se také neopomíná zeptat na názor respondentů na rozvoj finanční gramotnosti u dětí a například i na kapesné. Druhá část praktické části této bakalářské práce se zabývá mezinárodním srovnáním vybraných států Evropské unie, konkrétně České republiky, Slovenska, Německa, Velké Británie a Francie, na základě veřejně dostupných statistických dat. Statistická data jsou zaměřena na sociální oblast, zaměstnanost, nezaměstnanost, výdaje a domácnosti. Poslední část práce se věnuje celkovému zhodnocení provedené analýzy.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina se během desítek a stovek uplynulých let značně měnila. Zasahovaly do ní státní instituce, byly zde i tendence o nahrazení rodinného prostředí prostředím institucionálním. V současné době chápeme rodinu jako společně žijící skupinu lidí, která je spojena pokrevními svazky a také úzkými citovými vazbami. Rodinu lze dnes vnímat jako institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, které mezi sebou mají vazbu buď rodičovskou, manželskou nebo příbuzenskou. Základem rodiny je vždy muž a žena, kteří spolu žijí v dlouhodobém manželském nebo partnerském svazku. Znakem každé rodiny jsou jejich potomci bez zřetele na věk. Právnícká literatura nemá jednoznačnou definici pro pojem rodina. Představuje ji však jako základní článek společnosti. Sociologie upřednostňuje spíše pojem sociální instituce nebo malá sociální skupina. Sociální psychologové definují rodinu jako primární skupinu a ekonomové považují rodinu zejména za výrobní nebo spotřební jednotku. Moderní rodina, která je v naší společnosti tvořena manželi a dětmi, bývá sociology rodiny nazývána rodinou nukleární. Pokud nukleární rodinu rozšíříme o další příbuzné například strýce, tety, bratrance, prarodiče a ostatní, označujeme rodinu pojmem rozšířená rodina. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 78 - 79)

Model rodiny, kde rodinu tvoří rodiče a jejich děti eventuálně i prarodiče, prokázal v průběhu vývoje lidstva, že je stabilní prakticky ve všech společnostech světa. Proto jej můžeme označit za základní článek lidské společnosti. (Procházka, 2012, s. 102).

Rodiny můžeme definovat podle Krause a Poláčkové jako:

- dynamický systém, který reprodukuje svoje základní podmínky především a hlavně tím, že původní předpoklad svého vzniku (narození dítěte) mění na výsledek, který se stává potenciálním východiskem vzniku dalšího, nového systému (nové rodiny);
- společenský subsystém, který zabezpečuje primárně individuální a celospolečenské zájmy a potřeby. Překonávání a neustálá reprodukce rozporů mezi individuálním a společenským určuje postavení rodiny v systému společenských vztahů. Rodina má sice vlastní zdroje pohybu, ale její kvalita je stále více závislá na složitějších a řádově vyšších strukturách;
- strukturovaný celek (systém), jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostora prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí.

Rodina má pro zdravý vývoj jedince obrovský význam. V tomto smyslu plní rodina celou řadu funkcí a rolí a my ji tak vnímáme jako naprosto jedinečné prostředí. I přesto, že rodina dnes prochází hlubokou proměnou, má ve společnosti velkou ochranu v podobě zákona o rodině. Tato proměna je na počátku 21. století vnímána značně intenzivně a negativně postihuje vztahy uvnitř rodiny a mění funkčnost této instituce. Rodinu můžeme chápat z hlediska její dominantní role jako strukturovaný celek, jehož smyslem, náplní a účelem je vytvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro život, reprodukci a soužití lidí. Každá rodina má ve svém okolí vymezený určitý prostor (může to být byt, dům nebo například chata), v němž se pohybuje, vychovává své potomky, stará se o něj, udržuje ho a také ho pro potřeby rozrůstající se rodiny rozšiřuje a mění. (Procházka, 2012, s. 101 – 102) Cílem každé rodiny je to, aby se během let její členové pravidelně scházeli a měli společné zážitky a pěkné vztahy i po odchodu dospělých dětí z domu rodičů.

1.1 Současná rodina

Mnoho autorů dnes uvádí, že současná rodina se ocitla v krizi. Poukazují zejména na tu skutečnost, že se rozvádí více než čtyřicet procent manželství. Dalšími důvody hovořícími pro krizi rodiny jsou následující: zvyšuje se počet dětí narozených mimo manželství, je větší počet neúplných rodin, zvyšují se počty týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí v samotné rodině, zvyšuje se i kriminalita, agresivita a vysoká sebevražednost dětí a mladistvých. V neposlední řadě můžeme uvést špatnou ekonomickou situaci mladých rodin, kde je velkým problémem nedostatek bytů a také nezaměstnanost. Na současnou rodinu působí mimo uvedené ještě další sociálně patologické jevy ve společnosti. (Procházka, 2012, s. 112)

V současné době se i změnila i vzorce chování v rodině. Tyto vzorce chování jsou vystavené velkému vlivu transferu majetku, peněz, růstu bohatství na straně jedné a propadu životní úrovně mnohdy až pod hranici chudoby na straně druhé. Velké množství rodin je nuceno adaptovat se na nové podmínky, což posiluje jejich ekonomickou funkci a také prohlubuje sociálně ekonomické rozdíly. Mění se zažitá stereotypy a mění se postavení mužů a žen ve společnosti. Tyto změny objektivního postavení mužů a žen ve společnosti a jejich reflexe má za následek ovlivnění podoby dosavadního rodinného života. (Maříková, 2000, s. 13)

Kraus a Poláčková (2001) uvádí, že podobu současné rodiny poznamenala celá řada důležitých okamžiků a faktů. Například můžeme uvést, že množství funkcí rodiny převzaly jiné sociální instituce a že zakládání rodiny ztrácí svoji rituální podobu. Obecně panuje velká volnost při vytváření manželských rodin:

- a) Stabilita rodiny se snižuje – velký nárůst rozvodovosti
- b) Celková struktura rodiny se mění – snižuje se počet dětí v rodině, omezuje se více-generační soužití, zvyšuje se počet jednočlenných domácností
- c) Na vzestupu je antikoncepce a plánované rodičovství – méně nechtěných těhotenství, liberální postoj k umělému přerušování těhotenství
- d) Délka života se prodlužuje a prodlužuje se tak i trvání rodiny po odchodu dětí
- e) Změny v organizaci rodinného cyklu – lidé se stávají rodiči ve vyšším věku a děti si pořízují až po delší době trvání manželství či partnerství. To má vliv i na prarodiče, kteří se prarodiči stávají v pozdějším věku. V důsledku posunutí věku odchodu do důchodu je velmi často mnoho prarodičů stále ještě zapojeno do pracovního procesu.
- f) Zvyšuje se čas rodičů, který tráví v pracovním procesu – zkracuje se tak čas strávený s dětmi a ostatními členy rodiny. Omezené trávení volného času má velký dopad zvláště na rodiny s malými dětmi. Současně s tímto problémem se vyskytuje problém kvality trávení volného času, který by rodina měla zvolit tak, aby se rozvíjela.
- g) Zvyšuje se podíl dvoukariérových manželství – růst vzdělanosti, kvalifikace a zaměstnanosti žen.

Posun od moderní rodiny k tak zvané postmoderní rodině se projevuje hlavně zvýrazněním charakteristiky prvního období ve vztazích. Změna je patrná v tom, že vztahy samy o sobě již nemají hodnotu. Hodnota dříve vyplývala zejména z uspokojení, které měla poskytnout každému členu rodiny. Bohužel dnes je pojem šťastná rodina málo přitažlivým ideálem. Mnohem více jsou upřednostňovány individuality a možnost prosazovat se ve společnosti pouze sám za sebe. (De Singly, 1999, s. 90 – 91)

Krise rodiny se projevuje zejména u jejích funkcí, kdy rodina není schopna udržet v souladu své jednotlivé úkoly a poslání a realizovat je ve své každodenní rutině. Již v osmdesátých letech byla provedena analýza funkčnosti rodiny ve vztahu k výchově dítěte. Jako diagnostická kritéria byla použita: stabilita rodiny, složení rodiny, sociálně – eko-

nomická situace rodiny, osobnost rodičů, osobnost dítěte, osobnost sourozenců, zájem o dítě a péče o ně. Na základě výsledků analýzy byly autorem výzkumu, Jiřím Dunovským, definovány čtyři typy rodiny:

Funkční rodina – v této rodině je zajištěn dobrý, optimální vývoj dítěte a jeho prospěch. Rodina může během svého života procházet krizemi a problémy. Důležité je, že se s nimi zvládne více či méně dobře vyrovnat a své problémy vyřešit.

Problémová rodina – v tomto typu rodiny se vyskytují závažnější poruchy některých nebo také všech funkcí rodiny. Mohou vážněji ohrožovat rodinný systém, výchovu a vývoj dítěte. Rodina má problém vyřešit své problémy vlastními silami a musí požádat o krátkodobou pomoc zvenčí.

Dysfunkční rodina – rodina, kde se vyskytují dlouhodobé a vážné poruchy některých nebo všech funkcí rodiny. Tyto poruchy vážně ohrožují jako celek a zejména mohou ohrozit výchovu a vývoj dítěte. Rodina musí hledat pomoc zvenčí. Poradenská péče ale nebývá vždy účinná vzhledem k velkému poškození rodiny a mnohdy až vztahové krizi. Zde je na zvážení zda a do jaké míry podporovat takovou rodinu ve výchově a péči o dítě a kdy se postavit za zájmy dítěte a zajistit mu náhradní rodinnou péči.

Afunkční rodina – porucha funkcí rodiny velkého rázu. Rodina přestává plnit své základní úkoly a dítěti spíše závažně škodí, než pomáhá, může i ohrožovat jeho existenci. Jediným řešením ochrany dítěte je odebrání z nefungující rodiny a umístění jej do ochranné péče. (Procházka, 2012, s. 112 – 113)

Pokud se rozhodneme charakterizovat současnou rodinu, musíme uvést znaky, které se liší od rodiny dřívějšího typu. Podle Procházky (2012) můžeme uvést několik znaků současné rodiny:

- Současná rodina má podobu nukleární rodiny, která se skládá z několika málo lidí, kteří tvoří jádro a sdílejí intimní soužití.
- Jádrem je myšleno soužití manželské či partnerské dvojice, která je také rodiči svých dětí.
- Jedná se o dvougenerační rodinu, jejíž jednu generaci tvoří rodiče a druhou jejich děti.

- Dnešní rodina funguje jako intimně vztahová respektive jako „soukromý prostor“ oproti dřívější, tradiční, velké rodině.
- Privátní individualizace je znakem současné rodiny a znamená, že rodina má možnost a nutnost rozhodovat se, volit, nést za svá rozhodnutí odpovědnost a radí se také sama se sebou.

Z pohledu sociální pedagogiky uvádí profesor Bohuslav Kraus několik procesů, které charakterizují současnou rodinu:

Demokratizace uvnitř prostředí rodiny – proměny současné rodiny mají za následek změnu sociální role rodičů – muž ztratil své výsadní postavení v rodině, žena získala některá práva a povinnosti, které byly dříve výhradně doménou mužů. Autorita otce v rodině poklesla, ale neznamená to, že by otec ztratil na svém významu v rodině. Děti se podílejí aktivně na organizaci rodinného života. Vztah mezi rodiči a dětmi je více partnerský a přátelský. Přítomnost obou rodičů v rodině je velmi důležitá pro vývoj dítěte, kdy se dítě učí, že se partneři (rodiče) v rodině komplementárně doplňují a také se učí tomu, jak má vypadat partnerský vztah a jaká jsou pravidla pro fungování takového vztahu.

Izolovanost rodiny – rodina žije v určitém uzavření před okolní, vnější společností. Izolovanost rodiny vznikla jako důsledek sílící tendence odděleného života jednotlivých generací a poklesu významu sousedských vztahů. Sousedské spolky jsou dnes již vzácností. Je stále více případů, kdy nejsme schopni rozpoznat například domácí násilí, týrání či dlouhodobé zneužívání v rodinách v sousedství. Důvod je možné také hledat v tom, že dnešní svět je silně přetechnizovaný a medializovaný a lidé se chtějí před tímto světem uzavřít do klidu své rodiny.

Rodina se zmenšuje – zmenšuje se počet osob žijících ve společné domácnosti. Přibývá osaměle žijících matek s dětmi a také se zvyšuje počet jednočlenných domácností. To vede k menší stabilitě rodiny a její náchylnosti na nejrůznější vnitřní otřesy a vyvedení z rovnováhy. Situace se může velmi rychle změnit na stav ohrožující pevnost rodinného svazku, což může vést až k jeho rozvratu.

Dezintegrace rodiny – v průběhu času lze pozorovat, že rodinám stále více ubývá chvil, kdy se mohou sejít pohromadě, trávit spolu čas a sdělovat si navzájem své radosti a starosti či zážitky. Významným jevem, který ovlivňuje vzájemné soužití a integraci rodiny je stažení se dětí a dospívajících do sociálních sítí na internetu. Elektronická komunikace dnes

silně konkuruje prostým chvílím, kdy se rodina společně schází, řeší problémy či se jen baví. V řadě rodin lze také pozorovat, že si manželé vedle společného rodinného života vytvářejí ještě svůj další život a dětem tak nezbývá než žít také svůj vlastní život. Tento jev se označuje jako atomizace života v rodině.

Přetížení rodiny – v mnoha rodinách dochází k časovému přetížení rodičů pracovními aktivitami, což znamená, že jsou rodiče velice časově zaneprázdněni a následně vyčerpaní. Nezůstává jim tak čas na relaxaci a na prožívání volného času s dětmi. Rodiče se svoji zaneprázdněností snaží dětem kompenzovat velkým přísunem materiálních věcí či vyšším kapesným. Tato cesta ale není tou nejlepší, protože se u dětí může změnit hodnotové vnímání věcí. Stávají se z nich egoisté, namyšlení lidé bez empatie k druhým lidem, u kterých se může v důsledku této výchovy objevit i deviantní chování. Tato vyhrocená situace může být často i důsledkem dvoukariérového způsobu života a na velký tlak rychlého návratu matek z mateřské dovolené zpět do pracovního procesu. Tento stav samozřejmě nemusí být vždy negativní. Pokud se ovšem rodina doma neschází a není spolu „doma“ opakovaně, je narušen princip toho, proč byla rodina vůbec založena.

Nestabilita rodiny – Česká republika patří mezi země s nejvyšší rozvodovostí. Rozpadá se téměř každé druhé manželství a to nemluvíme o rozchodech nesezdaných párů. Největší zátěž následně padá na děti rozvedených rodičů, kteří mnohdy musejí přihlížet „válkám“ mezi rodiči, očerňování se rodičů navzájem a podobně. Důsledky této krize si mohou děti nést až do své dospělosti (například promiskuita, obtížné hledání životního partnera, nestálost, někdy se mohou objevit i různé sociální i psychické deviace). Rodiče dětí navíc často uzavírají nové svazky a mají v tomto novém svazku také další děti. Pro dítě z původního svazku tak vzniká složitý komplex vztahů v systému děti-rodiče-prarodiče.

Socioekonomická diferencovanost rodin – do složité finanční situace se dostávají zejména mladé rodiny s dětmi. Mnoho domácností má nižší příjmy a mnohdy se pohybuje až na hranici chudoby. Chudoba jednotlivce se tak pravděpodobně i díky ztrátě zaměstnání a příjmů vždy promítne i do situace druhých to znamená do rodiny. Dopady nezaměstnanosti jednoho či obou rodičů vedou až k předlužení domácnosti. Zvýšení životní úrovně nebo jen snahu získat peníze na základní obživu řeší mnoho současných rodin tak, že si vezme půjčky. Následně se neúměrně zadluží, nejsou schopni splácet své závazky a propadají se do ještě větší chudoby. Tato sociální exkluze má negativní dopad především na děti. Děti ze sociálně slabých rodin se mohou často stát obětí šikany nebo se v jejich rodině může také objevit deviantní chování. (Kraus, 2008, s. 83 – 86)

Současná rodina je předmětem intenzivních výzkumů a analýz, která díky svým problémům spojuje obory jako sociologii, psychologii, sociální pedagogiku a celou řadu dalších oborů. Problémy současné rodiny nemají jen negativní význam. Soudobá rodina je skutečně odlišná od rodiny tradiční, ale pozitivum můžeme vidět například ve snaze otců více se zapojit do výchovy svých dětí. Existuje už například možnost, že muži mohou nastoupit na rodičovskou dovolenou stejně jako ženy, což bylo dříve naprosto nemyslitelné. Pokud uvedené poznatky shrneme, můžeme konstatovat, že současná rodina prochází obdobím pozitivních i negativních změn v soužití v manželstvích a rodinách. (Procházka, 2012, s. 116 – 117)

M. Procházka (Procházka, 2012, s. 117) uvádí několik časových posunů a změn, které ovlivňují soužití v rodinách. Prodlužuje se doba mládí a dospívání a tím pádem se i prodlužuje doba finanční závislosti na rodičích vzhledem k tomu, že stále více studentů studuje na vysokých školách. Vlastní ekonomické zabezpečení se posouvá nejen kvůli studiu, ale také vlivem velké nezaměstnanosti. Během uplynulých let došlo k rozšíření, zvýšení dostupnosti a vyšší kvalitě antikoncepce. Následkem je skutečnost, že sex už neslouží jen k početí potomků, ale k rozvíjení vzájemných vztahů a poskytnutí potěšení. Oproti minulým dobám je dnes legitimizován předmanželský a mimomanželský sex. Tato skutečnost se projevuje neustále se snižujícím počtem uzavřených sňatků a naopak zvyšujícím se počtem soužití nesezdaných párů. Menší závažnost manželského svazku má dnes za následek, že rozvod v dnešní době už neodsuzujeme a není pro nás tak neobvyklý a stigmatizující jako u dřívějších generací. V rodině mnohdy nastanou změny v očekávání či nastane zvýšení nároků na osobní spokojenost a tyto změny neumíme příliš řešit. Ve chvíli, kdy jedince pocítí nespokojenost či zklamání, místo řešení důvodů tohoto stavu nastane manželská krize a následně dochází k rozvodu.

V našem právním řádu máme mnoho zákonů (například právo na život, na zdraví, právo volby partnera, děti mají právo na domov, vzdělání a podobně), které si bohužel svým významem mnohdy odporují. Tato skutečnost vede k uvolnění norem chování a jednání. Společenské normy a pravidla regulující jednání se rozvolnily. V dřívějších dobách věci nepřijatelné jsou dnes brány jako samozřejmé a přirozené. Například homosexualita, rozvody, mimomanželský a předmanželský sex. Naproti tomu některé chování dnes již téměř vymizelo (nebo je velká snaha o jeho vymizení) a to je například kruté tělesné trestání, trápení a týrání zvířat, týrání a zneužívání dětí. Hodnotové orientace a žebříčky hodnot se pozměnily. Je to důsledek dnešní materiální a přetechnizované doby. Rozvíjí se technika, mož-

nost cestovat kamkoliv a z tohoto důvodu máme jiné preference a žebříčky hodnot než v dřívější době.

Jak bude vypadat další vývoj současné rodiny, je velmi těžké odhadovat. Dá se předpokládat, že rozvodovost stále poroste, rodičovství budou lidé odkládat na co nejpozdější dobu, poroste počet nesezdaných soužití a počet bezdětných párů, dětí žijících v nestabilním prostředí (budou se střídát v žití u matky a otce, kteří již budou mít nové rodiny). Velký vliv na současnou situaci v rodině má určitě i stát a jeho politika. Negativním dopadům můžeme ale předcházet řádnou výchovou v samotné rodině, odkud jedinec pochází a kde se tvoří jeho osobnost. (Procházka, 2012, s. 17 – 118)

Pro správný rozvoj a vývoj jedince je důležité stabilní soužití rodičů a také přítomnost sourozenců. Jedině tak bude možné vychovat budoucí generaci dětí, které zajistí budoucnost všech obyvatel státu.

1.2 Funkce rodiny

Ideou každého sociálního pracovníka je funkční rodina. Tuto rodinu můžeme nazvat také pojmem normální rodina, harmonická rodina a neklinická rodina. Spolehlivých výzkumů funkčních rodin je bohužel stále málo. Funkční rodiny jsou často zkoumané na základě pozorování či posuzovacích škál. Pozorovací škály nemají přílišnou spolehlivost. Při zkoumání normální rodiny je třeba zaměřit se zejména na hlavní funkce rodiny, jimiž jsou výchova dětí, a na místě druhém je uspokojování potřeb dospělých členů rodiny. V rodině existuje rovnováha mezi potřebou sdílení a potřebou soukromí. Členové rodiny na sebe berou ohled a respektují se. Hierarchie odpovědnosti v rodině je jasně daná. Funkční rodiny jsou také charakteristické pevnou vazbou mezi rodiči, kterou žádný vnější vliv nedokáže trvale ohrozit. (Matoušek, 2003, s. 148 – 149)

Rodina má ve společnosti stále silné postavení a s tím souvisí i skutečnost, že rodina plní řadu funkcí. Základní funkce rodiny si vymezíme jednotlivě. Je ale logické, že v běžném životě, se jednotlivé funkce rodiny navzájem prolínají a doplňují.

Biologicko-reprodukční funkce – už od dávných dob vznikaly sňatky a rodiny za účelem plození potomků. Ne jinak je tomu i dnes. Narození dítěte dotváří smysl lidského života, dává partnerskému či manželskému vztahu nový rozměr a podnět pro další rozvoj a v neposlední řadě staví před dospělého člověka nové výzvy a cíle. Tato funkce rodiny je

v poslední době velice často zmiňována a to z důvodu stále se snižující porodnosti, odkládání plození potomků na pozdější věk, růstu počtu párů, kteří vědomě nechťejí děti a také v neposlední řadě stále větší počet párů, kteří chtějí mít děti, ale nemohou. V založení rodiny a plození potomků v dnešní době brání (nebo ovlivňuje) mnoho faktorů:

- Při narození dítěte hrozí ztráta pracovní kvalifikace a je ohrožena pracovní kariéra jedince zejména matky;
- Narození dítěte naprosto zásadně změní způsob života dvou partnerů (méně času na volnočasové aktivity, nepřetržitá a nepřenositelná odpovědnost za vlastní dítě);
- Narození dítěte zasahuje do ekonomiky rodiny (drastický nárůst životních nákladů, obtížné skloubení zaměstnání matky a výchovy dítěte);
- Mnoho lidí vnímá narození dítěte jako ohrožení vztahu s partnerem (matky v prvních měsících po porodu upřednostňují péči o dítě před partnerem);
- Narození dítěte je rizikem výchovným i zdravotním (těhotenství a porod je pro ženu velkou fyzickou zátěží a není samozřejmé, že se narodí zdravé dítě. Je třeba zvážit i možnost narození dítěte postiženého a následnou péči o něj).

V poslední době je na vzestupu také fenomén života bez dětí. Dospělí lidé se z nějakého specifického důvodu rozhodnou, že nebudou mít nikdy děti a svůj život žijí jiným způsobem než partneři, kteří děti mají a vychovávají.

Výchovná funkce – jedním z hlavních úkolů rodiny je řádná péče a výchova dětí. Rodiče se snaží svým potomkům předat hodnoty a normy společenského chování, vést je ke vzdělání a sebevýchově a stát se pro ně výchovným vzorem a oporou ve chvílích, kdy to budou jejich děti potřebovat. Rodič by měl být jako vychovatel zralou osobností a měl by mít k dítěti láskyplný vztah. Výchovný styl se v každé rodině liší. Emoční vztahy k dětem a způsoby výchovného řízení či vedení dětí dotvářejí individuální podobu výchovy v každé rodině. Velkým tématem ve výchově je vnímání autority jak ve vztahu rodič – dítě, tak ve vztahu například učitel – žák. Autorita ve spojení s otázkami výchovy a vzdělávání souvisí také s otázkami kázně a ukázněvání sebe sama i druhých. Ve vztahu k uplatňování rodičovské autority můžeme mluvit o mnoha výchovných stylech. Z výchovných stylů můžeme například uvést autoritářskou výchovu, liberální výchovu či demokratickou výchovu.

Socializační funkce – v rodinném prostředí se dítě učí základním poznatkům o životě, osvojuje základní návyky a způsoby chování, které jsou běžné pro společnost, v níž vyrůstá. Aby socializace dítěte proběhla v pořádku, je důležité mít v rodinném prostředí dobré ekonomické a kvalitní kulturní i materiální podmínky. Je důležité dbát na pestrost podnětů v okolním prostředí dítěte, aby se mohlo co nejlépe socializovat. Socializační funkce vyjadřuje také zpětné působení na rodiče nejen působení rodiče na dítě. Své místo tu má také vztah k prarodičům, pokud žijí v jedné domácnosti s rodinou svých vlastních dětí.

Emocionální funkce – velice významnou funkcí rodiny je emocionální funkce rodiny. Pokud je emocionální funkce rodiny zanedbána má to velmi negativní vliv na život dospělého jedince (může dojít k neschopnosti vnímat lásku, může se objevit citově sociální deprivace, která přechází v alexythimii, chudost, bezradnost a neschopnost projevu citů v dospělosti). Rodina má být místem, kde je dítěti dáována láska, pocit bezpečí, porozumění, mělo by zde cítit životní jistotu. Kladné vztahy mezi členy rodiny jsou důležitým předpokladem pro rozvoj emocionality člověka. Klíčovou rolu spatřují psychologové zejména v utváření raného citového vztahu mezi matkou a dítětem. Při selhání emocionální funkce rodiny může dojít k masivnímu nárůstu jedinců, kteří mají celý život problém s emocemi, s intimním životem, tíhnou k extremismu a podobně.

Ochranná a domestikační funkce – ochranná funkce rodiny má za cíl pečovat o své členy zejména o zajišťování životních potřeb všech členů bez ohledu na věk a zdravotní indispozice. Domestikační funkce znamená, že bez ohledu na momentální životní situaci jedince je rodina místem, kde najde vždy útočiště a emocionální podporu.

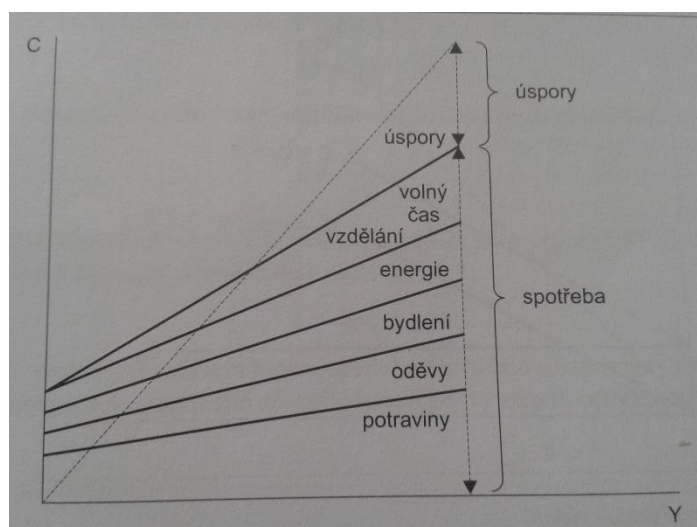
Rekreační a regenerační funkce – způsob, jakým rodina tráví volný čas je velmi důležitý, poněvadž pokud rodina tráví volný čas společně, posiluje se soudržnost celé rodiny. Společné a aktivní trávení volného času je v sociální pedagogice vnímán jako velice pozitivní aspekt, který má význam pro utváření pozitivního životního stylu a zároveň může předcházet rizikovému chování. Rodiče by měli dohlížet na volný čas dětí, aby děti nesklouzly na tzv. šikmou plochu. Jsou to například děti závislé na sledování televize, hraní počítačových her, děti komunikující s vrstevníky výhradně prostřednictvím virtuálních sociálních sítí na internetu, znuděná mládež, která hledá zábavu v drogách, násilí, gamblerství, alkoholismu a podobně. Ovlivňování volného času dětí rodiči má významnou roli při vytváření osobnosti jedince a při podpoře jeho pozitivní socializace. (Procházka, 2012, s. 103 – 112)

Sociálně-ekonomická funkce – tato funkce rodiny není bezprostředně závislá na přítomnosti dětí v rodině. Tato funkce předpokládá, že rodina tvoří z ekonomického pohledu subjekt (domácnost), ve kterém je společně zajišťována materiální existence jednotlivých členů domácnosti (rodiny). Touto funkcí rodiny se budeme podrobněji zabývat v samostatné kapitole.

2 EKONOMICKÁ FUNKCE RODINY

Rodinu je nutné jednoznačně chápat jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému naší společnosti. Rodina je v rámci ekonomie chápána jako ekonomická jednotka, kterou nazýváme domácnost. Členové rodiny se pravidelně zapojují do výrobní a nevýrobní sféry v rámci vykonávání konkrétního povolání. Náš trh je na rodině závislý, poněvadž rodina představuje na trhu velice významného spotřebitele. Členové rodiny realizují společně nebo jednotlivě řadu rozhodnutí týkající se využití materiálních a finančních prostředků, investic a výdajů. Pokud jsou všichni členové rodiny ekonomicky aktivní, nedochází k žádným významným komplikacím v životě rodiny a nejsou ani narušovány vztahy v rodině.

Obrázek níže ukazuje, jak na reálném důchodu závisejí spotřební výdaje domácností. Spotřeba s růstem reálného důchodu tj. příjmu domácnosti přirozeně stoupá. Růst spotřeby s růstem reálného důchodu je označován jako základní psychologický zákon, kdy se lidé snaží o udržení své stanovené životní úrovně. V levé části grafu je zřejmé, že domácnosti s nízkými příjmy omezují své spotřební výdaje na uspokojení základních životních potřeb (bydlení, potraviny, oblečení). V grafu můžeme zaznamenat i chování rodin, které spotřebují více, než vydělají. Tento rozdíl pak pokrývají buď z dřívějších úspor, nebo pomocí spotřebitelských úvěrů a půjček. Pravá část grafu nám ukazuje, že domácnosti dosahující vyšších příjmů mohou nejen uspokojit své aktuální potřeby, ale mohou i značnou část svých příjmů uspořit. (Jurečka, 2010, s. 44 – 45)

Obrázek 1: Spotřební výdaje domácností (Jurečka, 2010, s. 45)

Každá domácnost by si měla vést své domácí účetnictví, aby měla přehled o svých spotřebních výdajích. Individuální spotřeba závisí na mnoha faktorech. Pokud se například rodina rozhodne k nákupu benzínu, může své rozhodnutí změnit s ohledem na kvalitu a cenu benzínu na dané čerpací stanici. Při koupi oblečení se zase rozhodujeme podle počasí, jaký druh oblečení si koupíme. Nejvíce ale spotřebu domácnosti ovlivňuje tzv. reálný důchod, kterým rozumíme důchod, který domácnost obdrží po zaplacení daní.

Do ekonomického života rodiny negativně zasahuje i stále se zvyšující zadluženost jednotlivých rodin. Po roce 2009 můžeme podle zpráv Českého statistického úřadu sledovat stále se zvyšující zadluženost domácností zejména u nebankovních společností. Tato skutečnost si vyžádala pomoc v podobě Dluhového a Finančního poradenství, které realizují jednotlivé neziskové organizace. V následujících řádcích bude rozebrána nezaměstnanost jakožto element, který má výrazný negativní dopad na ekonomickou funkci rodiny.

2.1 Nezaměstnanost – reálné ohrožení ekonomické funkce rodiny

Sféra zaměstnání, kterou můžeme chápat buď jako zdroj příjmů nebo jako prostor pro seberealizaci zaujímá první místo v žebříčku základních hodnot v období před vlastní založením rodiny. Změna důležitosti přisuzované zaměstnání a rodině platí pro muže i ženy, ale najdeme zde i rozdíly z hlediska genderu. Po založení rodiny dochází ke změnám v žebříčku hodnot a místo vlastního zaměstnání dáváme na první místo rodinu, kterou se snažíme právě s pomocí zaměstnání zabezpečit. (Sirovátka, Hora, 2008, s. 42 – 45)

Velké ohrožení rodiny představuje nezaměstnanost. Nezaměstnanost můžeme považovat za makroekonomické a sociální zlo, které ohrožuje všechny věkové kategorie lidí bez ohledu na jejich společenský a pracovní status. Nezaměstnanost přímo ohrožuje ekonomickou funkci rodiny, a pokud k nezaměstnanosti v rodině dojde, můžeme se setkat s disfunkcí ekonomické funkce rodiny. Nezaměstnanost samozřejmě nemusí představovat jenom negativum. Pozitivní přínos nezaměstnanosti můžeme spatřovat v tom, že si zaměstnanci své práce váží, snaží se mít kvalitní vzdělání, dobrou pracovní disciplínu, snaží se být pro svého zaměstnavatele přínosem a podobně.

Nezaměstnanost se týká obyvatelstva v produktivním věku, což je věk od ukončení povinné školní docházky do odchodu do penze. Za zaměstnané považujeme pracující, kteří pracují na plný nebo částečný úvazek a za svou práci dostávají mzdu. Za nezaměstnané pova-

žujeme lidi, kteří nemají zaměstnání, ale aktivně se podílejí na hledání zaměstnání nového. Nezaměstnaný musí být evidovaný na úřadu práce, musí pravidelně chodit na schůzky sjednané s úřadem práce a musí být schopni nastoupit do nového zaměstnání v co nejkratší době. Zaměstnaní a nezaměstnaní společně tvoří takzvané ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Do kategorie ekonomicky neaktivního obyvatelstva řadíme zejména studenty denního studia soustavně se připravující na budoucí povolání, lidi v domácnosti pečující o hendikepované členy rodiny nebo o malé děti, zdravotně postižené, kterým jejich zdravotní stav neumožňuje pracovat a také lidi, kteří zvolili alternativní způsob života bez práce.

V ekonomii je rozlišováno několik typů nezaměstnanosti. **Krátkodobá nezaměstnanost** nepředstavuje pro ekonomiku státu nijak závažný problém. Trvání krátkodobé nezaměstnanosti se pohybuje v rozmezí několika týdnů a může samozřejmě také způsobit ekonomickou a psychickou zátěž jak pro jednotlivce, tak pro celou rodinu. **Dlouhodobá nezaměstnanost** trvá déle než rok a začínají se projevovat faktory dlouhodobě nepříznivé působící na nezaměstnaného jedince. Mezi tyto faktory můžeme začlenit snižující se kvalifikaci nezaměstnaných osob, zhoršování jejich sociální pozice ve společnosti, zhoršování jejich psychické kondice a velmi nepříznivý vliv na život rodiny nezaměstnaného. Dlouhodobá nezaměstnanost působí i na zaměstnavatele a jeho pohlížení na dlouhodobě nezaměstnané. Zaměstnavatel je vnímá jako nevhodné pro konkrétního zaměstnavatele, může předpokládat, že se snížila jejich chuť pracovat a také může vnímat jejich snižující se kvalifikaci pro dané zaměstnání. Nezaměstnanost se nachází ve všech regionech. Zvýšená nezaměstnanost je obvykle zaznamenávána hlavně u absolventů, kteří sice mají vzdělání, ale nemají odbornou praxi, a u osob před odchodem do důchodu, kteří mohou mít vzdělání i bohatou odbornou praxi, ale pro zaměstnavatele již nejsou s ohledem na jejich věk atraktivními zaměstnanci. (Jurečka, 2010, s. 135 – 138)

Frikční nezaměstnanost vzniká ve chvíli, kdy se zaměstnanec sám rozhodne opustit stávající místo a hledá si místo nové (nebo ho již má vyhlédnuté) za účelem například vyššího platu, hledání zaměstnání v jiném regionu, následování životního partnera do jiného místa bydliště a podobně. Tento typ nezaměstnanosti není pro ekonomiku nijak negativní. Je spíše výrazem pružnosti trhu práce. Velkým pozitivem je, že frikční nezaměstnanost je krátkodobá a také pomáhá lidem zvyšovat společenskou efektivnost.

Strukturální nezaměstnanost představuje nejzávažnější typ nezaměstnanosti, protože má velký dopad na sociální sféru a také na ekonomiku. Vzniká na základě nesouladu kvalifikační struktury práce na trhu nabízené a poptávané. Jako příklad můžeme uvést pokles

zájmu o pozici horníka a jejich propouštění a naopak velký zájem o pracovní pozici zdravotní sestry, kterých je na trhu práce nedostatek. Nabídka práce není vždy v souladu s právě probíhajícími změnami ve struktuře poptávky. Důsledkem je po té vysoký počet volných neosazených míst a zároveň vysoký počet nezaměstnaných, kteří ale na danou pozici nemohou dosáhnout, protože na ni nemají kvalifikaci.

Cyklická nezaměstnanost je nezaměstnanost, jejíž příčinou je cyklický pohyb ekonomiky. V období recese se cyklická nezaměstnanost obvykle zvyšuje a v období expanze naopak klesá. Negativním důsledkem cyklické nezaměstnanosti je skutečnost, že postihuje plošně celou ekonomiku přes všechny sektory národního hospodářství.

Sezónní nezaměstnanost je pravidelně se opakující krátkodobá nezaměstnanost, která vzniká v důsledku provázání zaměstnání s ročním obdobím a také počasím. Jedná se například o zaměstnance v zemědělství, stavebnictví, rybolovu, cestovním ruchu a podobně. (Matoušek, 2005, s. 300 – 301)

Ať už zde zmíníme jakýkoliv druh nebo typ nezaměstnanosti vždy má nezaměstnanost na rodinu a vztahy v rodině nějaký negativní vliv. Nezaměstnanost může zasáhnout rodinu i takovým způsobem, že rodiče nemají peníze na to, aby finančně zabezpečili své děti, a musí například požádat Fond ohrožených dětí – Klokánek o dočasné umístění dětí do jejich péče.

2.2 Sociální důsledky nezaměstnanosti a vliv na rodinu

Ztráta zaměstnání jedince se v rodině projevuje v mnoha ohledech. Nezaměstnaný člen rodiny kromě zaměstnání ztrácí svůj původní sociální status a životní úroveň. Mnoho nezaměstnaných se snaží udržet si svou životní úroveň co nejdéle, například pravidelnými nákupy v hypermarketech. Ztrátou zaměstnání získává jedinec před veřejností sociální roli nezaměstnaného, která je často vnímána negativně. Nezaměstnanému může v této situaci hrozit nebezpečí jeho sociální izolace popřípadě i sociálního selhání. Všechny tyto sociální důsledky mají velký vliv na sociální okolí nezaměstnaného, čímž máme na mysli rodinu. Společnost i sám nezaměstnaný vnímá nezaměstnanost jako něco podřadného. Důvod je prostý. Nezaměstnaný ztrácí svoji životní úroveň. Pokud má ale nezaměstnaný rodinu, snižuje se jeho životní úroveň tak rychle. Ekonomická situace rodiny závisí na celé řadě dalších charakteristik rodiny (když odhlédneme od skutečnosti, že člen rodiny ztratil své

zaměstnání a jistotu výdělku) a to je například jak velký majetek rodina nashromáždila, jak umí hospodařit s penězi, jakým způsobem probíhá dělba práce v rodině, jakým způsobem se distribuují finance v konkrétní rodině či v jakém rozsahu je ochotna pomoci širší rodina. S novou rolí musí nezaměstnaný plnit mnoho další institucionálních a osobních požadavků. V případě neplnění těchto požadavků by jej čekali negativní sankce v podobě například odebrání podpory v nezaměstnanosti či odsuzujícího postoje jeho úzkého okolí.

V zaměstnání je člověk obklopen svými spolupracovníky, zákazníky, klienty. Po ztrátě zaměstnání se člověk dostává do sociální izolace, jelikož málokdy udržujeme vztahy se svými bývalými kolegy. Jsou pro to dva důvody. Jednak máme s bývalými kolegy málokdy společného více než danou práci a jednak bývá obvykle následný kontakt s kolegy po propuštění ze zaměstnání značně nepříjemný, jelikož si nezaměstnaný uvědomuje, že na společenském žebříčku značně klesl. Nezaměstnaní se často odmítají setkávat i s ostatními nezaměstnanými, protože je to pro ně depresivní a skličující.

Pro rodinu nezaměstnaného znamená nová situace značné změny, které s sebou přinášejí stres a zátěž, se kterou se musejí všichni členové rodiny potýkat. Tyto skutečnosti mohou vést až k vleklé krizi rodiny a následně rozpadu rodiny. Členové rodiny se musejí umět uskromnit, snížit své materiální nároky, ale musejí se umět smířit i se změnou osobních vztahů mezi členy rodiny, které souvisejí s novými rolmi. Velkým zásahem do rodiny je ztráta zaměstnání u otce, který je v rodině dominantní. Otec se ztrátou zaměstnání pozbyde roli živitele rodiny a jeho roli převezme jiný člen rodiny. Nezaměstnanost narušuje zažité stereotypy rodiny. Lze to například zpozorovat v neustálé přítomnosti nezaměstnaného člena rodiny doma, což může to vést k velkému napětí v rodině. Na nezaměstnaného člena rodiny může být vyvíjen také velký tlak na vyšší zapojení se do domácích prací, což dříve v době zaměstnání nebylo myslitelné. Přes všechny uvedené problémy bývá rodina pro svého člena velkou oporou, zázemím, zdrojem jistoty a povzbuzení. Negativní dopady nezaměstnanosti byly zaznamenány i na posunu hranice věku při zakládání nových rodin. Lidé obvykle v dobách velké nezaměstnanosti odkládají sňatky a celková porodnost se snižovala. (Matoušek, 2005, s. 303 – 308)

Přes všechny problémy spojené s nezaměstnaností je velice důležité, aby člověk, jež své zaměstnání ztratil, nepřestával hledat nové uplatnění. Čas, který má k dispozici během nezaměstnanosti může využít ke zvýšení své kvalifikace nebo ke splnění úkonů, na které v době zaměstnání neměl čas.

2.3 Rostoucí zadluženost rodin a odborné dluhové poradenství

V posledních letech se setkáváme se stále agresivnější formou marketingu, který propaguje tak zvané půjčky na cokoliv. Zadlužit se je dnes velice jednoduché – stačí obdržet poštou platební kartu, kterou stačí jen aktivovat a použít na například na nákup dárků na Vánoce. Tlak tohoto řekněme businessu můžeme pocítit ve chvíli, kdy zmíněnou kartu nepoužijeme, ale daná společnost poskytující kartu nás neváhá kontaktovat a neváhá použít silný nátlak k tomu, abychom kartu skutečně použili. Celé rodiny, senioři a mladí lidé si tak neuváženě berou půjčky, které nezvládají splácet. Díky tomu si berou další a další půjčky na pokrytí splátek předchozích půjček a dostávají se do tak zvané dluhové spirály někdy také zvané jako „kryší závod“. Problém nastává i ve chvíli, kdy lidé neoddělují rodinné finance od financí na podnikání a ručí bankám nejen majetkem firmy, ale i majetkem soukromým, rodinným. Pokud se následně dostane podnikatel do finančních problémů, ohrožuje tak bytí své vlastní rodiny a uvrhává ji do extrémní životní situace například v případě uvržení exekuce na rodinný majetek. Dlužníkem se nejčastěji stávají (pokud pomineme lidi s psychickými problémy, alkoholiky apod.) lidé žijící konzumním způsobem života, lidé sociálně, ekonomicky a vzdělanostně slabší, lidé, kteří nedomýšlejí důsledky svých činů, lidé, kteří se snaží za každou cenu uspokojit potřeby svých blízkých, lidé, kteří jednají a rozhodují se zkratovitě a impulsivně a dále například lidé, kteří se nikdy nenaučili být samostatní a zodpovědní za svůj vlastní život. Mezi hlavní příčiny platební neschopnosti dlužných rodin patří zejména přecenění vlastních sil, rozvod či rozchod s osobou blízkou, nemoc a úraz díky čemuž se rodina zadlužila, úvěry pro třetí osobu eventuálně zde ještě může figurovat nástup na mateřskou dovolenou a ztráta jednoho z příjmů v domácnosti.

Do nesnází spojených s dluhy se lidé dostávají hlavně díky nízké finanční gramotnosti. Nízkou finanční gramotnost v České republice můžeme nepřímo dokázat na výsledku šetření Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, jelikož výsledky ukázali, že finanční negramotnost Čechů se pohybuje v rozmezí padesáti až šedesáti procent. Finanční vzdělávání u nás na školách dlouhá léta zcela chybělo. Je ovšem dobré si uvědomit, že nás finanční gramotnost jako jedna z mála věcí provází celým životem. To znamená od narození, kdy dostaneme od státu porodné, přes kapesné v období školní docházky či vlastní výdělek v období dospělosti, koupi vlastního bytu až po seniorský věk a pohřebné. Mezi lety 2006 – 2007 dosáhla nepříznivá situace takové úrovně, že se jí začala zabývat i vláda. Na základě jejího rozhodnutí se vytvořila mezirezortní skupina složená z odborníků z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva financí a Ministerstva prů-

myslu a obchodu, která specifikovala první standardy pro finanční gramotnost pro žáky základních a středních škol. Nyní jsou tyto požadavky zapracované do tak zvaných Rámcových vzdělávacích programů ZŠ a SŠ. (Rámcové vzdělávací programy, 2014)

Do podvědomí lidí se ale tato gramotnost dostává jen velice obtížně. Finanční gramotnost mohou zvyšovat u dětí samotní rodiče tím, že jim budou dávat pravidelně přiměřené kapesné. Dítě se tak naučí hospodařit s penězi a pozná díky tomu hodnotu peněz. Překvapivě je ovšem mnoho rodičů, kteří jsou v opozici a tvrdí, že dětem není třeba dávat kapesné, jelikož jim rodiče koupí vše, co potřebují. Nelze ovšem takto předpokládat, že se děti naučí nějaké finanční gramotnosti. Velice užitečné je používání tak zvaných finančních pohádek pro děti, které jsou zmíněny i v praktické části a v poslední době nacházejí široké uplatnění.

Občanské poradny zareagovaly na tento trend tím, že ve stále širší míře poskytují komplexní a vysoce odborné dluhové poradenství. Tvůrcem projektu AOP Dluhového poradenství je Mgr. Hynek Kalvoda, který je členem Asociace občanských poraden, pod jejíž záštitou byl projekt vytvořen. Dluhová poradci mohou klientům pomoci s analýzou jejich dluhů, analýzou právní situace, sestavením rodinného rozpočtu, pomáhají v komunikaci mezi dlužníky a věřiteli a také by měli umět dobře pracovat s motivací zadlužených klientů. Dluhová poradci by se měli také dobře orientovat v insolvenčním zákoně, zákoně o exekutorech, exekučním řádu a majetkoprávní problematice. (Sociální práce, 2009, s. 5- 6)

Z dalších organizací můžeme jmenovat občanské sdružení SPES, které v roce 2005 založila Mgr. Andrea Běhálková. Sdružení SPES se zaměřuje na dvě oblasti svého působení. V první oblasti se zaměřuje na poradenství pro lidi, kteří se dostali do tíživé životní situace z důvodu neschopnosti splácet své pohledávky. Druhou oblastí je finanční vzdělávání, které se zaměřuje zejména na sociální pracovníky státních neziskových organizací a na studenty středních škol. Do finančního poradenství patří podle Mgr. Andrey Běhálkové například informace o hospodaření domácnosti, možnosti spoření (stavební spoření a spořicí účty), penzijní pojištění, investice, informace o uzavírání smluv, jak by měla a neměla vypadat konkrétní smlouva, informace o rizicích spojených se zadlužením, procesy vymáhání a také informace, jak tyto negativní situace co nejlépe vyřešit s minimálním dopadem na rodinu. (Sociální práce, 2009, s. 7 – 8)

Práci se zadluženými rodinami se věnuje i organizace Člověk v tísni v rámci Programů sociální integrace. V tomto případě se jedná o řešení finančních problémů rodiny v terénu.

Nejedná se o jednorázové poradenství, ale o dlouhodobou a systematickou práci s klienty ať už z romských rodin nebo z rodin majority. I když se jedná o sociální terénní službu, mohou sociální pracovníci kombinovat poradenství jak v bytech klientů, tak v kanceláři pobočky organizace. Podle sociálních pracovníků je velký problém v tom, že klienti své problémy tak zvané neřeší a nechávají situaci zajít až na hranici řešitelnosti. Velkou bariérou je nedůvěra vůči státním institucím a úřadům. Sociální pracovníci ovšem musejí počítat i s tím, že si rodiny půjčují a půjčovat budou, protože je k tomu jejich životní situace dotlačí. V tomto případě je velice důležité poskytovat dluhové poradenství. Velké obtíže ve spolupráci se zadluženými rodinami se objevují ve chvíli, kdy klienti neuvádějí pravdivé informace o své situaci nebo přímo zneužívají pomoci sociálních pracovníků (například stále neumí vyplnit ani složenku). Důležité je klienty zapojit do procesu vyřizování na úřadech a rozdělení úkolů, které musí klient ve vlastním zájmu obstarat. V oblasti dluhového poradenství je velkým problémem absence jednotné koncepce na státní úrovni, jelikož jednotlivých programů je mnoho, ale nejsou nijak propojené. V současné době nemá smysl rodiny a jednotlivce přesvědčovat, aby si nepůjčovali. Vhodnější je nastínit jim dopady těchto půjček a poskytnout jim základní informace o finanční gramotnosti. (Sociální práce, 2009, s. 10 – 13)

Zadlužování domácností je bohužel nešťastný trend moderní doby. Spokojeně se dá ale žít i bez dluhů. Pokud má rodina nižší příjmy, měla by si svou životní úroveň snížit. Není životním cílem lidí vlastnit nejnovější LCD televizi, nejmodernější mobilní telefon či jezdit každé léto na dovolenou do exotických krajín. Životní hodnoty bychom měli vidět spíše v nemateriálních věcech.

2.4 Volný čas rodiny v závislosti na ekonomické funkci rodiny

Volný čas je čas, který není vykonáván pod nějakým vnějším tlakem. Je to čas, kdy může člověk relaxovat a provádět činnosti, které v zaměstnání či ve škole provádět nemůže. Často jako volný čas označujeme čas, který nám zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností. Hlavními funkcemi volného času je zejména odpočinek, kdy regenerujeme naše pracovní síly, zábava, kdy regenerujeme naše duševní síly a rozvoj osobnosti. Volný čas má také funkci sociální a ekonomickou. Pod pojmem sociální funkce si ve volném čase můžeme představit socializaci v různých sociálních prostředích včetně rodiny a sdružování. Příslušnost ke konkrétní skupině určitého zaměření ukazuje potvrzení vlastní osobnosti

a sociální uznání. Další funkcí volného času je funkce terapeutická, která zahrnuje smyslový, zdravotní rozvoj, prevenci nemocí a zdravý životní styl. V poslední době se zdůrazňuje ekonomická funkce volného času, což je oproti minulosti značný posun, jelikož na začátku 20. století byl volný čas pokládán za naprosté marnění času. Nyní se oceňuje jeho hospodářský přínos jak pro jednotlivce, tak pro společnost. (Hofbauer, 2004, s. 13 – 14)

Míra aktivity hraje u jednání člověka ve volném čase významnou roli. Za míru aktivity volného času můžeme považovat to, kolik úsilí je daný člověk ochoten a schopen vynaložit na splnění svých plánů a tužeb. Přirozeně existují lidé, kteří se raději nechají bavit než by sami bavili ostatní kolem sebe. Jako další příklad může sloužit například člověk, který se rád dívá na tenisový turnaj v televizi. Tento člověk u televize relaxuje, sleduje utkání, ale má problém se zvednout a jít si koupit lístek na turnaj nebo si vzít do ruky raketu a jít si zahrát tenis na hřiště. Odlišnou míru aktivity můžeme zpozorovat u člověka, který se snaží odjet do vysněné země a studuje si o ní veškeré podrobnosti, šetří si na cestu své vydělané peníze, učí se jazyk a zkoumá historii, geografii a další věci, aby byl na cestu řádně připraven. Jak můžeme vidět míra aktivity pro splnění vytoužené volnočasové aktivity je u těchto dvou případů značně odlišná. (Pávková a kol, 1999, s. 29)

Pro většinu dětí je rozhodující pro volbu jejich volnočasových aktivit jejich rodina jakožto primární sociální skupina, která se zásadně podílí na formování jejich osobnosti. Rodina obecně vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu. Vychovává, poskytuje vzdělání, rozvíjí mezilidské vztahy a klade také základy hodnotové orientace. Na volný čas dětí v rodině působí jako zdroj negativních i pozitivních vlivů hlavně objektivní podmínky života a výchovy dětí v rodině. Tím máme na mysli její úplnost, velikost, pozdější zakládání rodiny, úroveň bydlení, vybavenost domácností, životní úroveň, sociální status a podobně. Realizace volného času uvnitř rodiny je podmíněna zejména způsobem života v rodině, postoji a výchovnou praxí rodičů vzhledem k dětem či časové a hmotné předpoklady pro tvorbu volnočasových aktivit. Rodič by měl zastávat spíše roli inspirátora nebo spoluorganizátora aktivit svých dětí a celé své rodiny. Aktivity volného času významně spoluvytvářejí životní styl rodiny a jsou jím také zpětně ovlivňovány. Demokratické pojetí volného času umožňuje účast dětí na životě rodiny a řešení společných otázek. Nejlepším způsobem je, když se na tak zvané „rodinné radě“ sejde celá rodina a rodiče společně s dětmi diskutují o uplynulém roce a rozhodují se, jak vysoká investice do volnočasových aktivit bude v roce dalším, kam se pojedou na letní či zimní dovolenou nebo do jakých kroužků budou děti chodit. (Hofbauer, 2004, s. 56 – 63)

Dnes žijeme ve světě, ve kterém se neustále vše zdražuje. Zdražují se potraviny, pohonné hmoty, nájmy a i volnočasové aktivity. Velice málo volnočasových aktivit pro děti je dnes nabízeno zdarma. Každá aktivita se musí v určitém období zaplatit a to výrazně zatěžuje rodinný rozpočet. Pokud je v rodině nedostatek finančních prostředků musí si dítě zvolit méně aktivit, které bude během školního roku navštěvovat. Stejnou situaci můžeme zaznamenat i u rodinných dovolených. Dříve bylo téměř pravidlem, že rodiny vyrážely na pravidelné zimní i letní dovolené. Dnes už tomu tak bohužel není a rodiny jsou rády, že vůbec mají možnost zaplatit si dovolenou jednou ročně.

2.5 Dopad ekonomické funkce na život rodiny

Ekonomická funkce rodiny patří k velmi důležitým funkcím rodiny. Rodinné štěstí se v dnešní době často odvíjí od toho, zda je rodina dostatečně ekonomicky zabezpečená. Pokud má rodina pravidelný příjem a náklady nepřevyšují příjmy, tak se má rodina velice dobře a může si bez větších problémů pořídit to, co právě potřebuje. Není potom problém po zaplacení nákladů na živobytí vést například pestrý volnočasový život a dopřávat celé své rodině pocit blahobytu. Opačná situace bohužel nastává ve chvíli, kdy ekonomická funkce rodiny nepracuje tak jak má. Důvodů může být mnoho. Například již zmíněnou ztrátou zaměstnání jednoho nebo obou rodičů, dluhová spirála, nepředvídatelné životní okolnosti (dlouhodobá nemoc v rodině, smrt v rodině apod.).

Stát se snaží podporovat ekonomicky znevýhodněné rodiny. Veřejné výdaje na podporu rodiny se v našich zemích pohybují od 1 % až téměř po 4 % jejich hrubého domácího produktu. Pokud ekonomika státu neroste, nedaří se ani navyšovat sociální pomoc státu rodinám v nouzi. Zvyšující se mortalitou a stále nižší natalitou se stát dostává do situace, kdy se zadluženost státu bude nadále zvyšovat a rodiny s ekonomicky aktivními členy nebudou schopni vydělávat peníze na děti a lidi důchodového věku. (Mlčoch, 2014, s. 85 – 87)

V případě, že rodina neplní svou ekonomickou či další funkci, hovoříme o dysfunkční a afunkční rodině. Rodina zde může být pro své příslušníky zdrojem případného negativního vývoje, poruch chování a vzniku a rozvoje sociálně patologických jevů. Taková rodina není schopná zajistit normální vývoj dítěte a není schopna ani plnit požadavky na jeho výchovu. V dysfunkční rodině můžeme pozorovat velice napjaté vztahy mezi partnery. Ty narušují rodinou soudružnost, celkovou atmosféru v rodině a celková výchova je v tomto

prostředí značně problematická. U některých citlivějších jedinců může dojít díky špatnému rodinnému prostředí až k psychické traumatizaci. Narušené vztahy mezi rodiči bývají doprovázeny častými a prudkými hádkami. Tyto vztahy nemají příliš dlouhého trvání a končí často rozvodem. Rozvod rodičů zejména v období pubescence a adolescence může být v duševním dozrávání dítěte závažným patogenním činitelem, jelikož dítě rozvodem rodičů ztrácí důvěrně známé prostředí bezpečí a jistoty právě v momentě svého vývoje, kdy tuto jistotu velice potřebuje. Děti se nedokáží v chování svých rodičů zorientovat a může tak dojít ke vzniku pocitu křivdy a rozčarování, který může následně ovlivnit utváření zásadních životních hodnot dítěte. Pocit psychické deprivace se u těchto dětí objevuje velmi často. Ta vzniká následkem dlouhodobého neuspokojování životních potřeb dítěte. Tyto děti jsou specifické některými svými psychickými zvláštnostmi, které se mohou stát i poruchami, jež negativně ovlivňují začleňování dítěte do společnosti. Rodiče se jim adekvátně nevěnují. Nemají přehled o trávení jejich volného času, případná výchovná opatření nemají dlouhodobou účinnost. Tato opatření přicházejí většinou pozdě a jsou často neadekvátní a nepřiměřená. Děti tak mohou v případě nezvládnutí řešení svých životních situací velice často sklouznout k alkoholu a drogám či k závažnějším sociálně patologickým jevům. (Fisher, Škoda, 2009, 143 – 144)

Pro rodiny, které se ocitly v tíživé životní situaci, která ohrožuje jejich základní funkce, existuje několik řešení. Orgán sociálně - právní ochrany dětí je odbor péče o děti a mládež příslušného pověřeného městského úřadu. Tento orgán má mimo jiné zastupovat zájmy dítěte v řízeních, v nichž se rozhoduje o nezletilých dětech (např. komu bude dítě svěřeno do výchovy, jaké bude výživné, jak bude upraven styk rodičů s dětmi). Pracovníci Orgánu sociálně – právní ochrany dětí chodí také na kontroly do rodin a zjišťují, zda dítě žije ve vyhovujícím prostředí. Na základě svých zjištění mohou sociální pracovnice z OSPODu dítě z rodiny odebrat a umístit ho buď do dočasné ústavní péče, nebo do náhradní rodinné péče. Orgán sociálně právní ochrany dětí se řídí zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. *„Sociálně-právní ochranou dětí se rozumí zejména ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.“* (Zákon č. 359, 1999) Jednou z možností, kam děti dočasně umístit je pracoviště pro děti vyžadující okamžitou pomoc Klokánek, které funguje pod záštitou Fondu ohrožených dětí. Děti zde mohou být přijímány na žádost soudu, na žádost OSPODu, rodičů nebo i na vlastní žádost. V Klokánku jsou dětem k dispozici byty, které simulují domácí prostředí, sociální pracov-

nice, psycholog a zdravotní supervizor. Sociální pracovníce komunikují s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí, s rodiči dětí, s policií a soudy. V případě umístění dítěte v Klokánku z důvodu nefunkčnosti ekonomické funkce rodiny se sociální pracovníci snaží na konzultacích rodičům dětí pomoci s vyřešením jejich momentální životní situace. Jedná se například o pomoc s hledáním nového typu vyhovujícího bydlení či pomoc při hledání nového zaměstnání. Cílem Klokánku je návrat dětí do jejich původní fungující rodiny. Ne vždy se to ale podaří.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 STRATEGIE VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce je zaměřena na analýzu ekonomické funkce rodiny ve vybraných státech Evropské unie. Ekonomická funkce rodiny ovlivňuje denně rozhodování rodiny a rodina se musí dané ekonomické situaci neustále přizpůsobovat. Praktická část bakalářské práce volně navazuje na teoretickou část, v níž bylo definováno vše podstatné pro analýzu funkce rodiny.

Ekonomická funkce rodiny je v literatuře zmiňována hlavně jako součást teorie o rodině a to zejména o jejích funkcích. Ekonomickou funkci rodiny ve svých publikacích zmiňuje například Bohuslav Kraus (2008) nebo Miroslav Procházka (2012). Částečně se touto problematikou zabývá Tomáš Sirovátka a Ondřej Hora ve své publikaci *Rodina, děti a zaměstnání v České společnosti* (2008). Autoři se v publikaci zaměřují na zaměstnanost a její vliv na rodinu. Mezi nejnovější studie zabývající se touto problematikou patří monografie *Ekonomie rodiny v proměnách času, institucí a hodnot* (2014), jejímž autorem je Lubomír Mlčoch. Autor zde popisuje ekonomii rodiny v její dlouholeté dezintegraci, kdy byly postupně všechny funkce rodiny předávány trhu.

Analýzou ekonomické funkce rodiny je vhodné se zabývat z důvodu malého množství publikací, které se této problematice věnují. Ekonomická funkce rodiny je v současnosti ohrožena mnoha negativními faktory, které se bakalářská práce snaží ve stručné míře objasnit. Dalším důvodem je skutečnost, že s ekonomickou funkcí rodiny se setkává každý obyvatel bez ohledu na to, ve kterém žije státu.

Specifikace metod sběru dat

Pro tento výzkum byl zvolen kvantitativní výzkum, který pracuje s číselnými údaji a zjišťuje množství, rozsah, frekvenci výskytu daného jevu. Jako výzkumná metoda pro získání požadovaných dat byl zvolen dotazník a analýza dat z Českého statistického úřadu.

Hlavním přínosem dotazníku je skutečnost, že se s jeho pomocí dají požadovaná data získat ekonomicky a v relativně krátké době. Má samozřejmě i své nevýhody a z nich můžeme například jmenovat nemožnost kladení doplňujících dotazů či nemožnost upřesnění či vysvětlení dané otázky, pokud jí respondent plně neporozumí. Riziko použití dotazníku se může objevovat i mezi samotnými respondenty, z nichž někteří mohou k vyplnění dotazní-

ku přistupovat značně nezodpovědně. Odpovědi mohou „tipovat“, nemusejí prezentovat vlastní názor, mohou se snažit psát názor většinové společnosti (tak zvaně splynout s davem a nevyčnívat svým názorem). Dalším negativem může být neznalost a neorientovanost dotazovaného respondenta v problematice, o které se snažíme pomocí dotazníku získat relevantní data či necht' respondentů sdělovat jakékoliv osobnější informace i v případě, že je dotazník anonymní.

Dotazník je sestaven z dvaceti osmi otázek, které jsou uzavřené a polouzavřené. Uzavřené otázky nabízejí výčet možných odpovědí, ze kterých si respondent vybírá pro něj vhodnou odpověď. U otázek polouzavřených je kromě výčtu možných odpovědí uvedena i možnost pro vlastní vyjádření respondenta. Dotazník byl zveřejněn v období měsíce února 2014 na internetovém portálu www.vyplnto.cz, který slouží primárně k tvoření a vyplňování dotazníků na nejrůznější téma. Okruh respondentů byl nejprve určen v rámci sociální sítě Facebook a následně byl přes webový portál Vyplnto.cz zpřístupněn pro veřejnost. Celkový počet respondentů činil 159. Návratnost dotazníků byla 71 %, přičemž tento údaj vychází z počtu zobrazených dotazníků a skutečně vyplněných dotazníků. Průměrná doba vyplňování dotazníku byla šest minut a čtyřicet osm sekund.

Výzkumný soubor

Vymezuje respondenty, kteří se budou podílet na dotazníkovém šetření. Pro výběr respondentů byl použit prostý náhodný výběr. Předpokládalo se, že se výzkumu zúčastní osoby starší dvacet let, které již mají nějakou osobní zkušenost s vedením domácnosti, a tudíž jsou schopni reálně posoudit svoji vlastní ekonomickou situaci a ekonomickou situaci v rodině. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 119 žen a 40 mužů, tj. celkem 159 respondentů ve věku

Cíl výzkumu

Hlavním cílem tohoto výzkumu je zjistit, do jaké míry je život rodin v České republice ovlivňován ekonomickou funkcí rodiny.

Vymezení výzkumného problému

Do jaké míry ovlivňuje ekonomická funkce rodiny životy obyvatel daného státu?

Výzkumné otázky:

V1: „Ovlivňuje stav rodinných financí vztahy v rodině?“

V2: „Jak jsou rodiny schopny hospodařit se svými příjmy?“

V3: „Umožňuje ekonomická situace rodin volnočasové vzdělávání dětí?“

V4: „Dbají rodiče na rozvoj ekonomické gramotnosti svých dětí?“

Výzkumným cílem bakalářské práce je zhodnocení provedené analýzy a porovnání ekonomické funkce rodin vybraných států na základě dotazníkového šetření provedeného v České republice a získaných statistických dat z Českého statistického úřadu.

4 ANALÝZA EKONOMICKÉ FUNKCE RODINY

Výsledná data získaná během dotazníkového šetření jsou uspořádána podle jednotlivých otázek dotazníku. U každé otázky jsou uvedena data v podobě relativních četností a absolutních četností. V některých případech je pro větší názornost uveden i graf a spočítán CHÍ-kvadrát. Na následujících řádcích bude dotazník, kterého se zúčastnilo již zmíněných 159 respondentů, podrobně rozebrán.

První otázka se týkala zjištění **pohlaví dotazovaných**. Dotazníkového šetření se zúčastnilo téměř 75 % žen a jen 25 % mužů.

Pohlaví	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
a) muž	40	25,16%
b) žena	119	74,84%
Celkem	159	100,00%

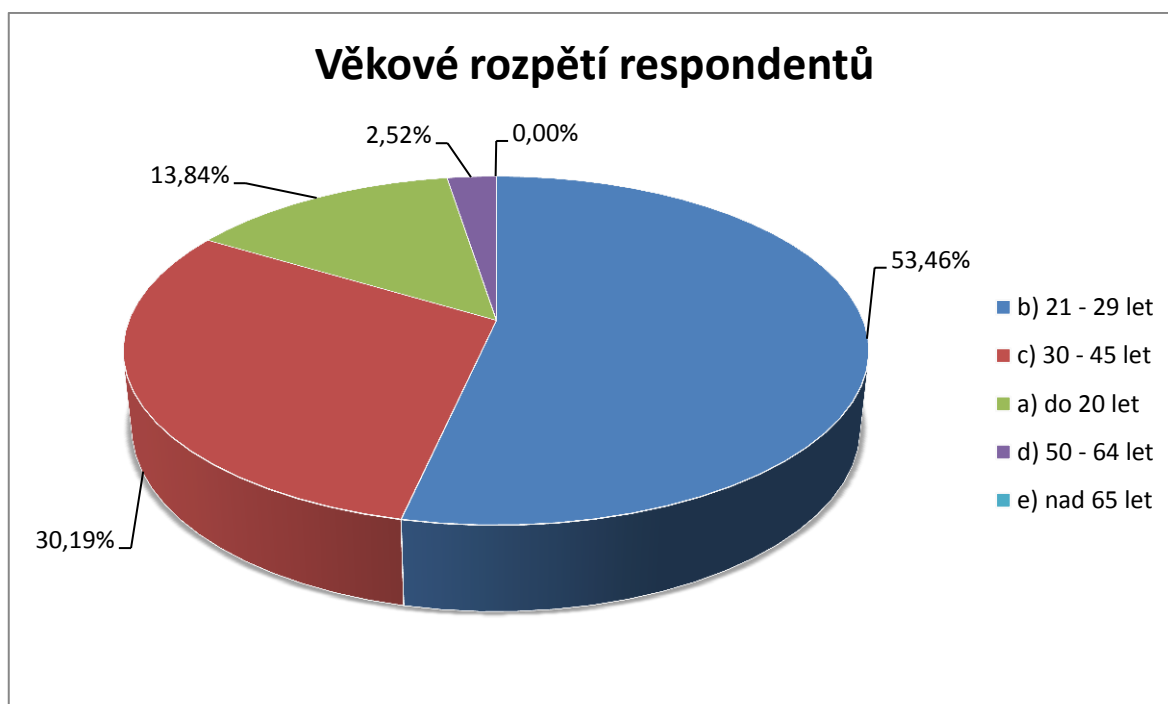
Tabulka 1: Rozložení respondentů dle pohlaví

Další část dotazníku se zabývala **věkovým rozložením respondentů**, kdy bylo nabídnuto k výběru pět věkových skupin. Jak je vidět z níže uvedené Tabulky 2 nejvíce respondentů (konkrétně 85 %) se nacházelo ve věkovém rozpětí 21 – 29 let, což může zkreslovat celkový výsledek této analýzy ekonomické funkce rodiny, poněvadž trend dnešní doby předpokládá, že lidé rodinu zakládají až v pozdějším věku než je věk 21 – 29 let. V počtu 48 respondentů, což představuje v relativní četnosti 30,19 %, se dotazníkového šetření zúčastnili osoby ve věku 30 – 45 let, u nichž se dá předpokládat, že jejich odpovědi budou založeny na vlastní zkušenosti hospodaření v rodině. Dotazníkového šetření se neúčastnil žádný respondent ve věku nad 65 let.

Věkové rozpětí	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
b) 21 - 29 let	85	53,46%
c) 30 - 45 let	48	30,19%
a) do 20 let	22	13,84%
d) 50 - 64 let	4	2,52%
e) nad 65 let	0	0,00%
Celkem	159	100%

Tabulka 2: Věkové rozpětí respondentů

Obrázek 2: Věkové rozpětí respondentů

Nejvyšší **dosažené vzdělání** bylo obsahem třetí otázky dotazníku. Zjišťovalo se, zda má respondent základní vzdělání, středoškolské, vysokoškolské nebo zda je vyučen. 107 respondentů uvedlo, že má středoškolské vzdělání. Vysokoškolské vzdělání má podle dotazníku 43 respondentů. Vyučeno bylo pět osob a základní vzdělání uvedly pouze čtyři osoby.

Dosažené vzdělání	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
c) středoškolské	107	67,30%
d) vysokoškolské	43	27,04%
b) vyučen/a	5	3,14%
a) základní	4	2,52%
Celkem	159	100%

Tabulka 3: Dosažené vzdělání respondentů

Otázka **zaměstnanosti** byla v dotazníku velice důležitá, protože podle údajů Českého statistického úřadu a podle dat Úřadů práce čelí Česká republika vysoké nezaměstnanosti. Proto byly výsledky této otázky pro zadavatele překvapující, jelikož pouze čtyři respondenti uvedli, že jsou nezaměstnaní (tj. 2,52 % z celkového počtu dotazovaných). Mezi zaměstnané osoby se zařadilo 46,54 % respondentů a mezi studenty dokonce 43,4 % respondentů. Na rodičovské dovolené se v současné době nachází 7,55 % osob z celkového počtu respondentů. Přehledné výsledky ukazuje níže uvedená tabulka č. 6 zaměstnanost.

Zaměstnanost	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
a) zaměstnaný	74	46,54%
c) student	69	43,40%
e) na rodičovské dovolené	12	7,55%
b) nezaměstnaný	4	2,52%
Celkem	159	100%

Tabulka 4: Zaměstnanost

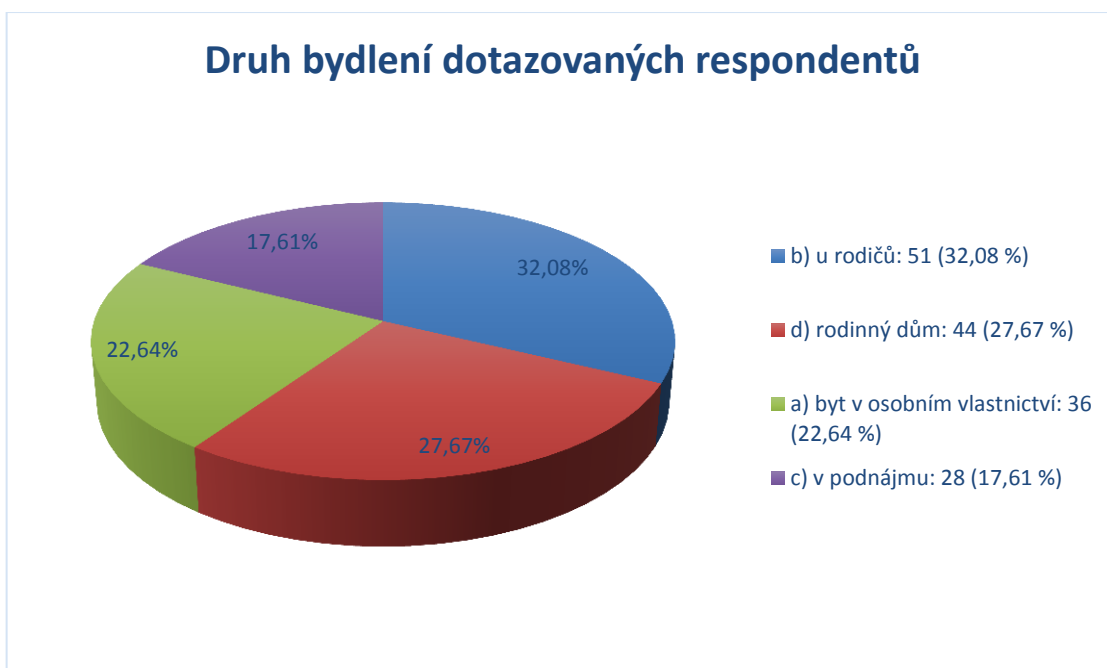
Důležitou informací pro analýzu ekonomické funkce rodiny je **počet členů v domácnosti**. Na základě odpovědí respondentů můžeme říci, že 37,74 % dotazovaných žije ve čtyřčlenné domácnosti. Pouze ve dvou žije 23,9 % respondentů, tři osoby v domácnosti se vyskytu-

jí u 18,87 % dotazovaných, pět a více členů rodiny můžeme najít u 11,32 % respondentů a pouze 8,18 % respondentů žije v jednočlenné domácnosti.

Počet členů v domácnosti	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
d) 4	60	37,74%
b) 2	38	23,90%
c) 3	30	18,87%
e) 5 a více	18	11,32%
a) 1	13	8,18%
Celkem	159	100%

Tabulka 5: Počet členů v domácnosti

Otázka bydlení je v mnoha státech světa ukazatelem životní úrovně obyvatelstva, proto ani otázka ohledně druhu bydlení nesmí v tomto dotazníkovém šetření chybět. Zjištěná data můžete najít v koláčovém Grafu č. 2, kde je přehledně znázorněn procentuální podíl mezi jednotlivými druhy bydlení dotazovaných respondentů.

Obrázek 3: Druh bydlení dotazovaných respondentů

Další velmi důležitou uzavřenou otázkou byla otázka na **výši mzdy respondentů**. Nejvíce respondentů tj. 40,88 % uvedlo, že jejich mzda je nižší než 10.000 Kč. Na téměř stejné úrovni byly odpovědi na měsíční mzdu 15. 000 Kč – 19.999 Kč, což uvedlo 20,75 % respondentů, a 10.001 Kč – 14.999 Kč, což uvedlo 20,13 % respondentů. Nejnižší relativní četnost odpovědí můžeme pozorovat u nejvyšších platů, které oscilují kolem průměrné mzdy v České republice. Mzdu více než 25.000 Kč uvedlo pouze 11,95 % respondentů a mzdu v rozmezí 20.000 – 24.999 Kč uvedlo jen 6,29 % dotazovaných. Zde můžeme pozorovat relativně nízkou úroveň mezd v porovnání s jinými státy Evropské unie. Přehled relativních a absolutních četností nám uvádí Tabulka č. 6: Výše mzdy respondentů.

Výše mzdy	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
a) méně než 10.000 Kč	65	40,88%
c) 15.000 Kč - 19.999 Kč	33	20,75%
b) 10.001 Kč - 14.999 Kč	32	20,13%
e) více než 25.000 Kč	19	11,95%
d) 20.000 Kč - 24.999 Kč	10	6,29%
Celkem	159	100%

Tabulka 6: Výše mzdy

Další část dotazníku byla zaměřena zejména na finanční a ekonomickou oblast života rodiny. V teoretické části jsme se zabývali zadlužeností domácností, což se stává čím dál větším problémem v naší společnosti. Z dotazníkového šetření ale nevyplynuly žádné známky tohoto negativního trendu zadlužování. Otázka číslo osm se dotazovala, zda má daný respondent **hypotéku**. Více než 87 % dotazovaných odpovědělo, že hypotéku nemá. A jen 12,58 % dotazovaných uvedlo, že hypotéku splácí. Vysoký počet záporných odpovědí na tuto otázku připisuje autor této práce skutečnosti, že 67,3 % dotazovaných byli lidé do 29 let, což mohlo znatelně ovlivnit výsledek šetření.

Splácíte nyní hypotéku?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
b) ne	139	87,42%
a) ano	20	12,58%
Celkem	159	100,00%

Tabulka 7: Splácíte nyní hypotéku?

Test dobré schody CHI-kvadrát			
Splácíte nyní hypotéku?	Pozorovaná četnosti P	Očekávaná četnosti O	$(P-O)^2/O$
b) ne	139	79,50	44,53
a) ano	20	79,50	44,53
Suma	159	159	89,06

Tabulka 8: Test dobré schody CHI-kvadrát

Následující otázka sloužila jako otázka kontrolní a dotazovala se, jakou **výši hypotéky** respondent má. Otázka obsahovala i alternativu d) nemám hypotéku, na kterou odpovědělo 138 respondentů, což je o jednoho méně než tomu bylo u předchozí otázky, která se přímo dotazovala, zda respondent hypotéku má nebo nemá. Tento výsledek může vznést pochybnosti do celkového kvantitativního výzkumu, jelikož se potvrzuje jeden z předpokladů dotazníku, že respondenti nevyplňují dotazník zodpovědně a pravdivě. Co se týče odpovědi na výši hypotéky, jedenáct respondentů uvedlo, že má hypotéku ve výši 1.000.001 Kč – 3.000.000 Kč. Šest respondentů uvedlo hypotéku do půl milionu korun českých a čtyři respondenti uvedli, že mají hypotéku v rozmezí 500.001 Kč – 1.000.000 Kč. Přehledné četnosti této otázky nám ukazuje Tabulka č. 9: Výše hypotéky respondentů.

Výše hypotéky respondentů	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
d) nemám hypotéku	138	86,79%
c) 1.000.001 Kč - 3.000.000 Kč	11	6,92%
a) do 500.000 Kč	6	3,77%
b) 500.001 Kč - 1.000.000 Kč	4	2,52%
Celkem	159	100%

Tabulka 9: Výše hypotéky respondentů

Test dobré schody CHÍ-kvadrát			
Výše hypotéky respondentů	Pozorovaná četnosti P	Očekávaná četnosti O	$(P-O)^2/O$
d) nemám hypotéku	138	39,75	242,84
c) 1.000.001 Kč - 3.000.000 Kč	11	39,75	20,79
a) do 500.000 Kč	6	39,75	28,66
b) 500.001 Kč - 1.000.000 Kč	4	39,75	32,15
Suma	159	159	324,45

Tabulka 10: Test dobré schody CHÍ-kvadrát

V otázkách zadluženosti domácností jsme se neomezili pouze na to, zda domácnost má nebo nemá hypotéku, ale zajímali jsme se i o to zda je ekonomický rozpočet domácnosti zatížen i jinými půjčkami (kromě hypotéky). Odpověď byla opět překvapivá oproti globálním výsledkům. Odpověď ne tzn., že jejich domácnost není zatížena dalšími půjčkami, uvedlo 113 respondentů a pouhých 46 respondentů uvedlo odpověď ano. Přesné četnosti můžeme nalézt v Tabulce č. 11: Je váš rodinný rozpočet zatížen dalšími půjčkami (kromě hypotéky)?

Máte další půjčky (kromě hypotéky)?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
b) ne	113	71,07%
a) ano	46	28,93%
Celkem	159	100%

Tabulka 11: Je váš rodinný rozpočet zatížen dalšími půjčkami (kromě hypotéky)?

Test dobré schody CHÍ-kvadrát			
Máte další půjčky (kromě hypotéky)?	Pozorovaná četnosti P	Očekávaná četnosti O	$(P-O)^2/O$
b) ne	113	79,50	14,12
a) ano	46	79,50	14,12
Suma	159	159	28,23

Tabulka 12: Test dobré schody CHÍ-kvadrát

Následující otázka opět sloužila jako otázka kontrolní, jelikož jsme se dotazovali **na výšku půjček v rodině mimo hypotéku** a do alternativ odpovědí jsme opět zahrnuli i odpověď „nemám žádné půjčky“. V předchozí otázce nám na otázku „Nemám žádné další půjčky“ odpovědělo 113 respondentů, ale v této otázce zvolilo odpověď „Nemám žádné půjčky“ 114 respondentů, což nás opět přivádí k myšlenkám zkreslených výsledků celého šetření. Nejvíce respondentů (co se týče výše půjčky) uvedlo, že má půjčku ve výši do 20.000 Kč. Přesný přehled odpovědí je uveden v následující tabulce.

Jaká je celková výše vašich dalších půjček (kromě hypotéky)?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
e) nemám žádné půjčky	114	71,70%
a) do 20.000 Kč	23	14,47%
c) 50.001 Kč - 100.000 Kč	9	5,66%
d) více než 100.000 Kč	7	4,40%
b) 20.001 Kč - 50.000 Kč	6	3,77%
Celkem	159	100%

Tabulka 13: V jaké výši je celková částka půjček (mimo hypotéku)?

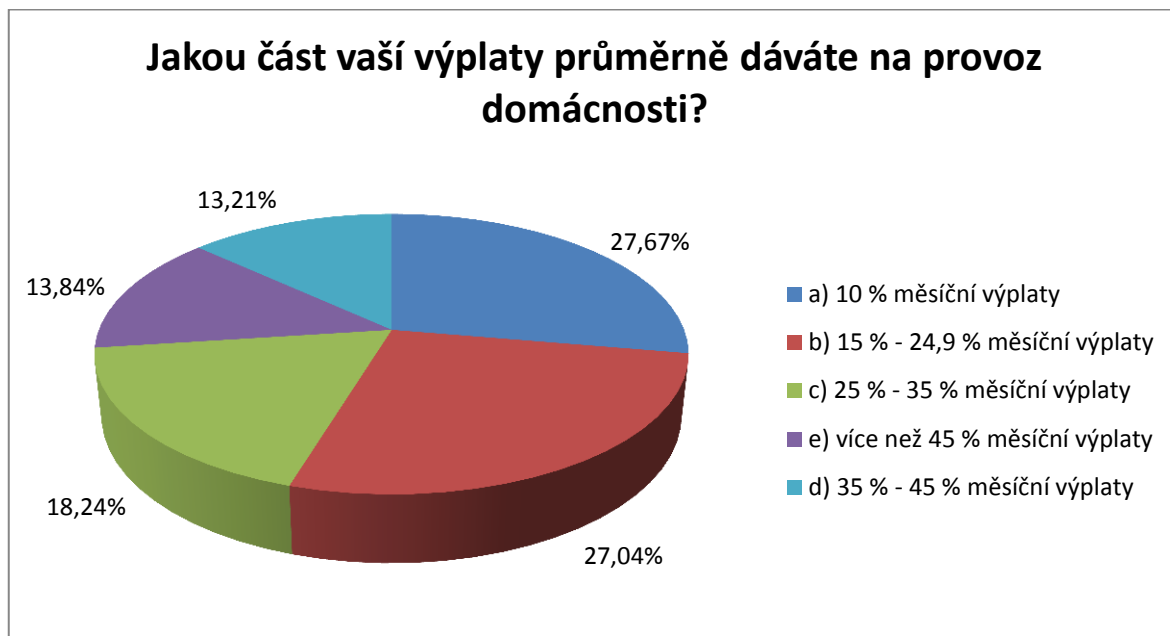
Test dobré schody CHI-kvadrát			
Jaká je celková výše vašich dalších půjček (kromě hypotéky)?	Pozorovaná četnosti P	Očekávaná četnosti O	(P-O) ² /O
e) nemám žádné půjčky	114	32	212,48
a) do 20.000 Kč	23	32	2,44
c) 50.001 Kč - 100.000 Kč	9	32	16,35
d) více než 100.000 Kč	7	32	19,34
b) 20.001 Kč - 50.000 Kč	6	32	20,93
Suma	159	159	271,53

Tabulka 14: Test dobré schody CHI-kvadrát

Další část otázek se týká vynakládání financí rodiny na provoz domácnosti. Podle zjištěných dat Českého statistického úřadu vydává česká domácnost na provoz domácnosti 40 – 50 % svých prostředků a prognóza je taková, že se výdaje na provoz domácnosti budou nadále zvyšovat. Nejvíce tj. 44 respondentů uvedlo, že dává na provoz domácnosti každý měsíc pouze 10 % svého platu. Výdaje na domácnost v rozmezí 15 % - 25 % měsíčního příjmu uvedlo 43 respondentů, 25 % - 35 % měsíční výplaty uvedlo 29 dotazovaných, více než 45 % měsíční výplaty odevzdává na provoz domácnosti 22 respondentů a náklady

na domácnost v rozmezí 35 % - 45 % měsíčního příjmu má 21 % domácností. Přehledné porovnání jednotlivých četností můžeme vidět v níže uvedeném grafu.

Obrázek 4: Jakou část výplaty dávají průměrně rodiny za provoz domácnosti?

Test dobré schody CHI-kvadrát			
Jakou část výplaty průměrně dáváte na provoz domácnosti?	Pozorovaná četnosti P	Očekávaná četnosti O	(P-O)²/O
a) 10 % měsíční výplaty	44	32	4,68
b) 15 % - 24,9 % měsíční výplaty	43	32	3,94
c) 25 % - 34,9 % měsíční výplaty	29	32	0,25
d) 35 % - 44,9 % měsíční výplaty	21	32	3,67
e) více než 45 % měsíční výplaty	22	32	3,02
Suma	159	159	15,56

Tabulka 15: Test dobré schody CHI-kvadrát

Velmi diskutovaným tématem v poslední době se stalo určení **hranice chudoby** v podobě měsíčního příjmu. Hranice chudoby byla určena na částku 9.683 Kč. V dotazníku bylo toto velké téma zohledněno otázkou na názor respondentů na to, jaká částka měsíčního příjmu je přiměřenou hranicí chudoby? Nejvyšší počet odpovědí byl u odpovědi d) méně než 10.000 Kč. Tuto odpověď označilo 27,04 % respondentů. Rozložení odpovědí bylo mezi alternativními otázkami téměř rovnoměrné. Podrobnější informace o absolutní a relativní četnosti zobrazuje tabulka č. 16.

Jaká částka měsíčního příjmu je podle vašeho názoru přiměřenou hranicí chudoby?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
d) méně než 10.000 Kč	43	27,04%
c) méně než 9.000 Kč	38	23,90%
a) méně než 7.000 Kč	31	19,50%
b) méně než 8.000 Kč	24	15,09%
e) méně než 11.000 Kč	23	14,47%
Celkem	159	100%

Tabulka 16: Jaká částka měsíčního příjmu je podle vašeho názoru přiměřenou hranicí chudoby?

Test dobré schody CHÍ-kvadrát			
Jaká částka měsíčního příjmu je podle vašeho názoru přiměřenou hranicí chudoby?	Pozorovaná četnosti P	Očekávaná četnosti O	(P-O) ² /O
d) méně než 10.000 Kč	43	32	3,94
c) méně než 9.000 Kč	38	32	1,21
a) méně než 7.000 Kč	31	32	0,02
b) méně než 8.000 Kč	24	32	1,91
e) méně než 11.000 Kč	23	32	2,44
Suma	159	159	9,52

Tabulka 17: Test dobré schody CHÍ-kvadrát

Podle analýzy ČSÚ neexistují v České republice nerovnosti v hospodaření s penězi mezi partnery. Partneři rozhodují o financích rovnocenně. Podle tohoto výzkumu v naší společ-

nosti přetrvává tradiční model hospodaření v rodině, kdy se žena stará o děti a domácnost a rozhoduje, kolik se za ně utratí peněz. (Statistický úřad, 2012)

Následující otázka se dotazovala na to, zda mají partneři společný bankovní účet, ze kterého platí společné výdaje na domácnost. Tato otázka byla postavena jako polouzavřená a dávala prostor pro vyjádření vlastního názoru. Nejvíce respondentů (tj. 88) uvedlo odpověď za c), ve které uvádějí, že se svým partnerem nemají společný bankovní účet, každý platí výdaje sám za sebe a o náklady na domácnost se dělí na půl. 25 dotázaných uvedlo, že mají s partnerem společný účet, na který chodí obě dvě výplaty a ze kterého platí všechny své výdaje. Nezanedbatelná část respondentů (tj. 20) uvedla, že partnera nemá a tudíž ani společný účet není možný. Osm respondentů uvedlo, že má pouze svůj vlastní účet, pět respondentů zvolilo možnost b), kde uvádějí, že mají s partnerem společný účet, na který je každý měsíc zasílána dohodnutá částka na náklady domácnosti. Dva respondenti uvedli, že bankovní účet nevlastní a mezi ostatní odpovědi můžeme zahrnout jedenáct respondentů. Přehledně můžeme vidět odpovědi respondentů v tabulce níže.

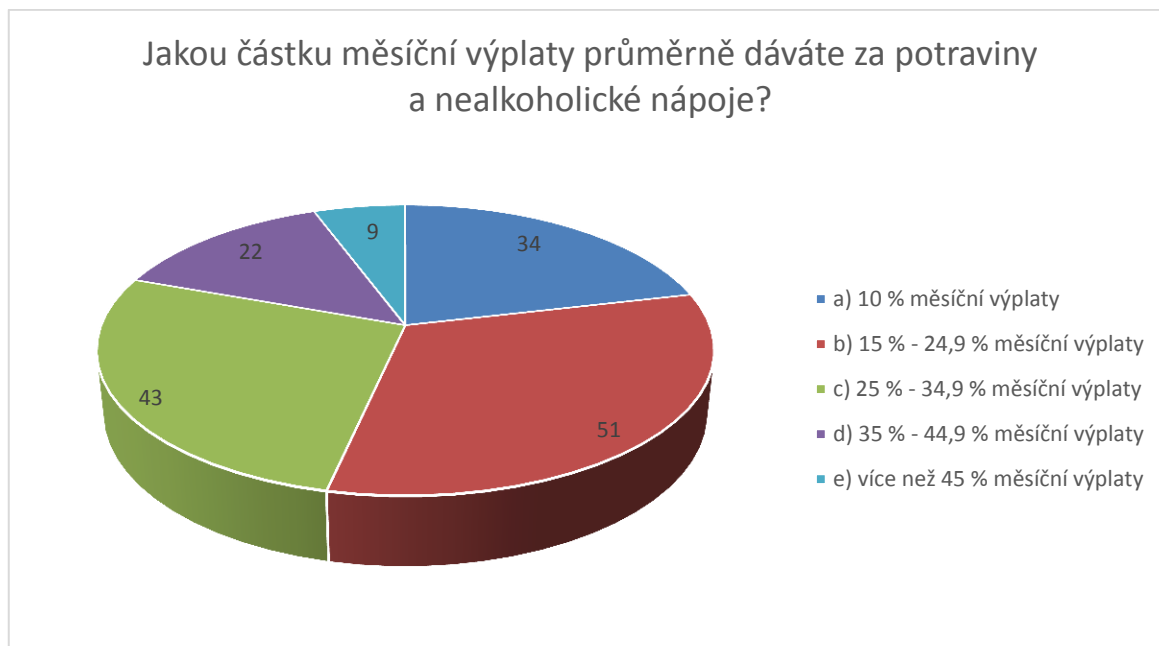
Máte s partnerem společný bankovní účet?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnost	Relativní četnost
c) ne, každý platí výdaje sám za sebe, o náklady na domácnost se dělíme na půl	88	55,35%
a) ano, na společný účet chodí obě naše měsíční výplaty, ze které platíme všechny naše výdaje	25	15,72%
b) ano, na účet zasíláme dohodnutou částku, ze které platíme naše společné výdaje	5	3,14%
d) nemám partnera	20	12,58%
e) mám vlastní účet	8	5,03%
f) nemám BÚ	2	1,26%
g) ostatní odpovědi	11	6,92%
Celkem	159	100,00%

Tabulka 18: Máte s partnerem společný účet?

Test dobré schody CHI-kvadrát			
Máte s partnerem společný bankovní účet?	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	$(P-O)^2/O$
c) ne, každý platí výdaje sám za sebe, o náklady na domácnost se dělíme na půl	88	22,71	187,65
a) ano, na společný účet chodí obě naše měsíční výplaty, ze kterého platíme všechny naše výdaje	25	22,71	0,23
b) ano, na účet zasíláme dohodnutou částku, ze které platíme naše společné výdaje	5	22,71	13,81
d) nemám partnera	20	22,71	0,32
e) mám vlastní účet	8	22,71	9,53
f) nemám BÚ	2	22,71	18,89
g) ostatní odpovědi	11	22,71	6,04
Celkem	159	159	236,46

Tabulka 19: Test dobré schody CHI kvadrát

Velice důležitou částí nákladů domácností jsou **výdaje za potraviny a nápoje**. Nejvíce respondentů tj. 32,08 % odpovědělo, že za potraviny a nápoje utratí měsíčně asi 15 % - 25 % své měsíční výplaty. O něco méně respondentů tj. 27,04 % za potraviny a nápoje měsíčně vydá 25 % - 35 % svých měsíčních příjmů. Nejmenší část výplaty to je pouze 10 % vydá za potraviny a nápoje 21,38 % dotázaných respondentů. Největší část svých příjmů (35 % - 45 % měsíční mzdy) vydá 13,84 % respondentů a více než 45 % měsíční výplaty vydá pouhých 5, 66 % respondentů. Když se podíváme na níže uvedený obrázek č. 5, všimneme si, že hodnoty relativních četnosti jsou přibližně vyrovnané.

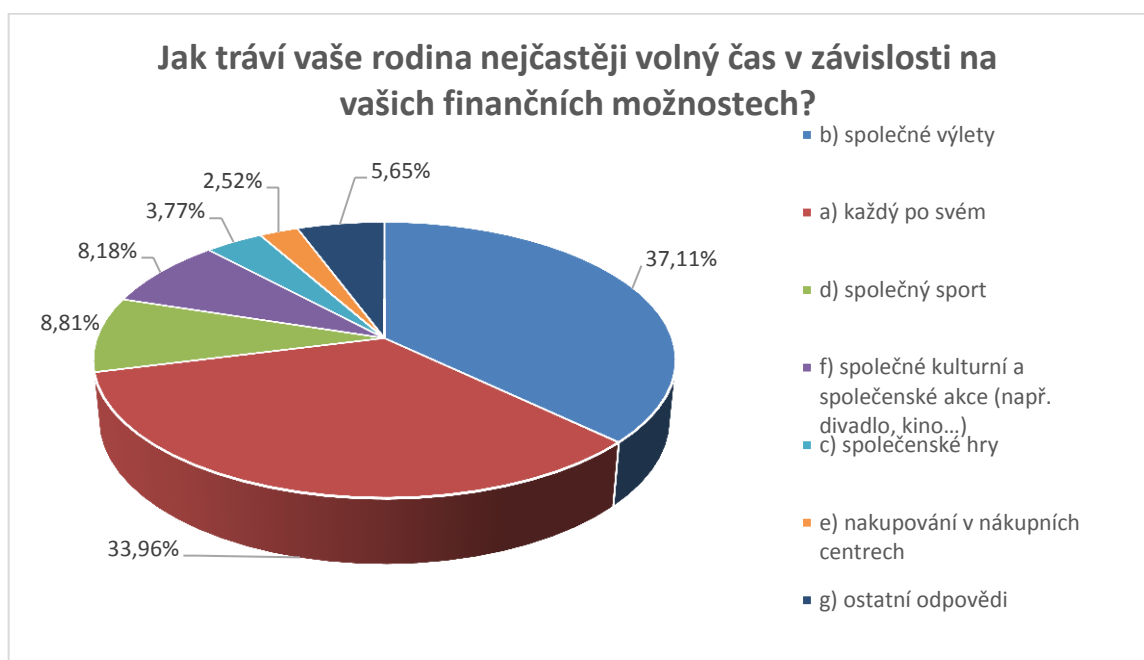
Obrázek 5: Jakou částku měsíční výplaty průměrně dáváte za potraviny a nealkoholické nápoje?

Test dobré schody CHI-kvadrát			
Jaká částka měsíční výplaty průměrně dáváte za potraviny a nealkoholické nápoje?	Pozorovaná četnosti P	Očekávaná četnosti O	$(P-O)^2/O$
a) 10 % měsíční výplaty	34	32	0,15
b) 15 % - 24,9 % měsíční výplaty	51	32	11,59
c) 25 % - 34,9 % měsíční výplaty	43	32	3,94
d) 35 % - 44,9 % měsíční výplaty	22	32	3,02
e) více než 45 % měsíční výplaty	9	32	16,35
Suma	159	159	35,06

Tabulka 20: Test dobré schody CHI-kvadrát

Další část otázek se zabývá volnočasovými aktivitami rodiny s přihlédnutím k rodinným financím a možnostem rodiny. Pro tento typ otázky byla zvolena forma polouzavřených odpovědí, jelikož rodiny mohou mít i další specifické zájmy, které v nabídce alternativních odpovědí nejsou obsaženy. K výběru měli respondenti buď šest alternativních odpovědí,

nebo mohli zvolit vlastní odpověď. Nejvíce respondentů to je 37,11 % tráví volný čas se svou rodinou na společných výletech. Další velkou skupinu, která pro rodinný život není příliš ukázková, je skupina 33,96 % respondentů, v jejichž rodinách tráví každý čas po svém. Společný sport provozuje 8,81 % dotázaných. Návštěvu společenských a kulturních akcí ve svých rodinách provozuje 8,18 % dotázaných. Společenským hrám se ve svých rodinách věnuje pouze 3,77 % dotázaných a nákupních výletů do obchodních center se účastní pouze 2,52 % zkoumaného vzorku dotazovaných. Na níže uvedeném koláčovém grafu vidíme naprosto jednoznačně, že rodiny s ohledem na své finance se snaží trávit čas společně.

Obrázek 6: Jak tráví vaše rodina nejčastěji volný čas v závislosti na vašich finančních možnostech?

Test dobré schody CHI-kvadrát			
Jak tráví vaše rodina nejčastěji volný čas v závislosti na vašich finančních možnostech?	Pozorovaná četnosti P	Očekávaná četnosti O	(P-O)²/O
b) společné výlety	59	23	57,97
a) každý po svém	54	23	43,09
d) společný sport	14	23	3,34
f) společné kulturní a společenské akce	13	23	4,15
c) společenské hry	6	23	12,30
e) nakupování v nákupních centrech	4	23	15,42
g) ostatní	9	23	8,28
Suma	159	159	144,55

Tabulka 21: Test dobré schody CHI-kvadrát

Volný čas úzce souvisí s možností jet každoročně na delší dovolenou. Podle rodinných financí se rodiny rozhodují, zda pojedou pouze na jednu, dvě či na více rekreací za rok. Více než 51,57 % respondentů uvedlo, že si může dovolit jet pouze jednou za rok na rodinnou dovolenou. Dvakrát si může dovolit jet na dovolenou s dětmi na 22,64 % respondentů. Odjet s rodinou na dovolenou si nemůže dovolit 17,61 % dotázaných a naopak nadstandard více dovolených si může dovolit 7,55 % respondentů, kteří mohou absolvovat tři dovolené ročně a 0,63 % dotázaných, kteří mají finanční prostředky na čtyři dovolené ročně. Přehledně nám zjištěné údaje prezentuje tabulka 28.

Kolikrát za rok jezdíte s rodinou na dovolenou?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
a) jednou	82	51,57%
b) dvakrát	36	22,64%
e) nemůžeme si dovolit jet na dovolenou	28	17,61%
c) třikrát	12	7,55%
d) čtyřikrát	1	0,63%
Celkem	159	100%

Tabulka 22: Kolikrát za rok jezdíte s rodinou

Test dobré schody CHI-kvadrát			
Kolikrát za rok jezdíte s rodinou na dovolenou?	Pozorovaná četnosti P	Očekávaná četnosti O	(P-O)²/O
a) jednou	82	31,80	79,25
b) dvakrát	36	31,80	0,55
e) nemůžeme si dovolit jet na dovolenou	28	31,80	0,45
c) třikrát	12	31,80	12,33
d) čtyřikrát	1	31,80	29,83
Suma	159	159	122,42

Tabulka 23: Test dobré schody CHI-kvadrát

Pro rozvoj a výchovu dítěte jsou velice důležité volnočasové aktivity. Všestranný výběr volnočasových aktivit zvyšuje orientaci a schopnosti dítěte a také má vliv na jeho výchovu. Rodinný rozpočet ale často neumožňuje dětem ze slabších rodin chodit na více než jednu volnočasovou aktivitu. V našem dotazníkovém šetření se bohužel projevilo, že více než 58 % respondentů nemá děti. Co se týče uvedených relevantních hodnot, tak 13,84 % respondentů uvedlo, že jejich dítě, může chodit na dvě volnočasové aktivity. Tři až čtyři zájmové kroužky si může dovolit 11,32 % dotázaných. Pouze jeden kroužek navštěvují děti 10,69 % respondentů a více než čtyři kroužky mohou svým dětem zaplatit 5,66 % respondentů. Tabulka č. 30 přehledně uvádí jednotlivé četnosti odpovědí na tuto otázku.

Na kolik volnočasových aktivit může vaše dítě s ohledem na rodinný rozpočet chodit?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
e) nemám děti	93	58,49%
b) dva	22	13,84%
c) tři - čtyři	18	11,32%
a) jeden	17	10,69%
d) více než čtyři	9	5,66%
Celkem	159	100%

Tabulka 24: Na kolik volnočasových aktivit může vaše dítě s ohledem na rodinný rozpočet chodit?

Test dobré schody CHÍ-kvadrát			
Na kolik volnočasových aktivit může vaše dítě s ohledem na rodinný rozpočet chodit?	Pozorovaná četnosti P	Očekávaná četnosti O	(P-O)²/O
e) nemám děti	93	31,80	117,78
b) dva	22	31,80	3,02
c) tři - čtyři	18	31,80	5,99
a) jeden	17	31,80	6,89
d) více než čtyři	9	31,80	16,35
Suma	159	159	150,03

Tabulka 25: Test dobré schody CHÍ-kvadrát

Otázka rodinných výdajů je palčivým problémem v nejedné rodině ať už v České republice nebo v zahraničí. Rodiny musejí zaplatit náklady na domácnost (energie, voda, plyn, nájem apod.), náklady na potraviny a nápoje, náklady na volnočasové aktivity atd. Podle názoru odborníků z oblasti ekonomie by si měli jednotlivci i rodiny kontrolovat své výdaje a vyvarovat se nadměrnému utrácení peněz. Odpovědi respondentů v dotazníkovém šetření byly ve shodě s názorem na kontrolu výdajů domácnosti. Celých 76,73 % respondentů uvedlo, že své výdaje skutečně pravidelně kontroluje. Oproti tomu 23,27 % respondentů odpovědělo na tuto otázku záporně, jak můžeme vidět v níže uvedené tabulce.

Kontrolujete pravidelně své výdaje?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
a) ano	122	76,73%
b) ne	37	23,27%

Tabulka 26: Kontrolujete pravidelně své výdaje?

S kontrolou pravidelných výdajů úzce souvisí otázka vedení vlastního domácího účetnictví, které může rodinám velice pomoci. Oproti předpokladu, že v období finančních obtíží si rodiny povedou své přehledné domácí účetnictví o přehledu svých příjmů a výdajů, ukázalo dotazníkové šetření, že tomu tak není. Více než 70 % respondentů uvedlo, že si své domácí účetnictví nevede a pouze 29,56 % respondentů uvedlo opak.

Vedete si své vlastní domácí účetnictví?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
a) ano	47	29,56%
b) ne	112	70,44%

Tabulka 27: Vedete si své domácí účetnictví?

Další oblastí, kterou jsme se pomocí dotazníku snažili osvětlit, byla otázka, zda rodiny pobírají státní sociální podporu. V období těžké finanční situace rodin panuje předpoklad, že budou rodiny více žádat o státní sociální podporu. Předpoklad se ale na základě dotazníkového šetření nepotvrdil, jelikož 94,34 % dotazovaných uvedlo, že státní sociální podporu nepobírá. Sociální podporu pobírá pouze 5,66 % dotazovaných.

Pobíráte státní sociální podporu?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
a) ano	9	5,66%
b) ne	150	94,74%

Tabulka 28: Pobíráte státní sociální podporu?

Nedostatek financí má na život rodiny často negativní dopad. Vztahy jsou často narušeny hádkami o peníze, napětím. Rodina by ovšem v této době měla držet pohromadě, členové rodiny by se měli vzájemně podporovat a také by měli přemýšlet nad společným plánem, jak danou nepříznivou situaci co nejlépe zvládnout.

Jaký vliv má na vztahy v rodině nedostatek financí?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
e) žádné, máme dostatek financí	60	37,74%
d) o situaci mluvíme a snažíme se vymyslet společný plán, jak nepříznivou situaci zvládnout	55	34,59%
a) vztahy v rodině jsou napjaté	17	10,69%
b) diskuze o rodinných financích často končí hádkou	15	9,43%
c) nemluvíme o tom, nějak to dopadne	7	4,40%
f) ostatní	5	3,15%
Celkem	159	100%

Tabulka 29: Jaký vliv má na vztahy v rodině nedostatek financí?

Test dobré schody CHI-kvadrát			
Jaký vliv má na vztahy v rodině nedostatek financí?	Pozorovaná četnosti P	Očekávaná četnosti O	(P-O)²/O
e) žádné, máme dostatek financí	60	26,50	42,35
d) o situaci mluvíme a snažíme se vymyslet společný plán, jak nepříznivou situaci zvládnout	55	26,50	30,65
a) vztahy v rodině jsou napjaté	17	26,50	3,41
b) diskuze o rodinných financích často končí hádkou	15	26,50	4,99
c) nemluvíme o tom, nějak to dopadne	7	26,50	14,35
f) ostatní	5	26,50	17,44
Suma	159	159	113,19

Tabulka 30: Test dobré schody CHI-kvadrát

Velice rozumným řešením finanční situace rodiny je odkládání části peněz na tak zvané horší časy. Jak je vidět z níže uvedené tabulky, většina respondentů se vyslovila pro odkládání peněz během období blahobytu. Lidé v České republice jsou navíc svojí spořivostí ve světě známí. Podle nejnovějších průzkumů spoří průměrně každý třetí člověk.

Snažíte se v období pozitivní finanční situace rodiny odkládat část peněz na tzv. „horší časy“?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
a) ano	66	41,51%
b) spíše ano	63	39,62%
c) spíše ne	18	11,32%
d) ne	12	7,55%

Tabulka 31: Snažíte se v období pozitivní finanční situace rodiny odkládat část peněz na tzv. „horší časy“?

Test dobré schody CHI-kvadrát			
Snažíte se v období pozitivní finanční situace rodiny odkládat část peněz na tzv. „horší časy“?	Pozorovaná četnosti P	Očekávaná četnosti O	(P-O)²/O
a) ano	66	39,75	17,33
b) spíše ano	63	39,75	13,60
c) spíše ne	18	39,75	11,90
d) ne	12	39,75	19,37
Celkem	159	159	62,21

Tabulka 32: Test dobré schody CHI-kvadrát

Poslední část dotazníku je zaměřena na finanční situaci a finanční gramotnost dětí v rodinách. Podle posledních zveřejněných průzkumů je finanční gramotnost většiny populace na značně nízké úrovni. Literatura pro děti je v současné době obohacena i o literaturu k zvýšení finanční gramotnosti dětí. Jedná se například o Chytré pohádky z městské zahrádky aneb zvířátka ve světě financí. Na tuto knihu navazuje pokračování s podtitulem Zvířátka ve světě ekonomie. Tyto knihy zábavnou a hravou formou seznamují čtenáře se základy ekonomie a bankovníctví. Základ finanční gramotnosti můžeme objevit již v rodině. Záleží pouze na rodičích, zda své potomky zahrnou do řešení finanční situace rodiny. Některé rodiny zastávají striktní názor, že rodinné finance jsou pouze záležitostí rodičů a děti by o nich neměly mít vůbec žádné informace. Děti bohužel potom vyrůstají v „bublině nevědomosti“ a nedokáží si vůbec v pozdějším věku představit, co obnáší vedení domácnosti z hlediska financí. Děti vyrůstající v rodině, která otevřeně přistupuje k otázkám rodinných financí, jsou obecně samostatnější a zodpovědnější. V dotazníku byla respondentům položena otázka, zda se svými dětmi mluví o finanční situaci v rodině. 59,12 % respondentů uvedlo, že děti nemá. 18,87 % dotazovaných uvedlo, že se svým dětem snaží danou finanční situaci v rodině vysvětlit i na základě například finančních pohádek. 11,95 % dotazovaných své děti se situací v rodině seznámí, ale rozhodně se jim nesvěřují s detaily a 2,52 % respondentů zastávají názor, že děti nemají absolutně nic vědět o finanční situaci rodiny.

Mluvíte se svými dětmi o finanční situaci v rodině?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
e) nemám děti	94	59,12%
b) ano, snažím se jim situaci srozumitelně vysvětlit např. na základě finanční pohádky, aby porozuměli tomu, proč jim tatínek a maminka právě nemohou koupit danou hračku	30	18,87%
a) ano, ale nevysvětluji jim detaily	19	11,95%
c) ne, jsou na to ještě moc malí, možná v jejich pozdějším věku	12	7,55%
d) absolutně ne, finanční situace rodiny je pouze záležitostí rodičů	4	2,52%

Tabulka 33: Mluvíte se svými dětmi o finanční situaci v rodině?

Každý rodič by se měl v dnešní době zaměřit na vzdělávání svých dětí v oblasti finanční gramotnosti, aby byli připraveni na život v dospělosti. 73,58 % respondentů odpovědělo, že své děti učí finanční gramotnosti a 26,42 % respondentů uvedlo, že své děti ve finanční oblasti nevzdělává.

Učíte své děti finanční gramotnosti?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
a) ano	117	73,58%
b) ne	42	26,42%
Celkem	159	100%

Tabulka 34: Učíte své děti finanční gramotnosti?

Rozhodnutí dávat dětem kapesné je v rodině velkým rozhodnutím v rozvoji finanční gramotnosti dítěte. Pravidelné kapesné přiměřené věku dítěte, učí dítě hospodařit s penězi, učí ho spořivosti a utrácení za věci, které pro něj mají hodnotu. Na otázku, zda děti dostávají od svých rodičů pravidelně kapesné, odpovědělo 59,75 % respondentů, že ano a 40,25 % respondentů, že ne.

Dostávají vaše děti pravidelné kapesné?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
a) ano	95	59,75%
b) ne	64	40,25%
Celkem	159	100%

Tabulka 35: Dostávají vaše děti pravidelné kapesné?

Výše kapesného by měla být individuální podle věku dítěte a podle finančních možností rodiny. Je samozřejmé, že dítě ve věku sedmi let bude mít jinou výši kapesného a jiné potřeby než dítě patnácti leté. Názory na výši kapesného se značně liší. V dotazníku jsme se dotazovali na obecný názor na výši kapesného pro děti. Rozložení názorů dotazovaných respondentů můžeme vidět v tabulce a koláčovém grafu níže.

V jaké výši se pohybuje kapesné pro děti (napište svůj obecný názor na kapesné pro děti, i když děti nemáte)?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
a) 20 Kč - 50 Kč týdně	60	37,74%
b) 51 Kč - 100 Kč týdně	36	22,64%
c) 101 Kč - 200 Kč týdně	34	21,38%
d) více než 201 Kč týdně	29	18,24%
Celkem	159	100%

Tabulka 36: V jaké výši se pohybuje kapesné pro děti?

Obrázek 7: V jaké výši se pohybuje kapesné pro děti?

V případě, že děti dostávají pravidelné kapesné, nabízí se otázka, zda by měli rodiče kontrolovat výdaje svých dětí. 40,88 % respondentů odpovědělo, že je to věc dětí, za co si své peníze utratí. 31,35 % dotazovaných se vyjádřilo tak, že výdaje svých dětí kontroluje a pokud děti své kapesné utratí, další už nedostanou. 27,67 % respondentů uvedlo, že výdaje svých dětí kontroluje, aby měli přehled, za co své kapesné utrácejí.

Kontrolujete výdaje svých dětí?	Počet dotazovaných	
	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
c) ne, je to jejich věc, za co si utratí své kapesné	65	40,88%
b) ano, pokud ale své peníze utratí, další už nedostanou	50	31,45%
a) ano, abych měl(a) přehled, za co utrácejí	44	27,67%
Celkem	159	100%

Tabulka 37: Kontrolujete výdaje svých dětí?

4.1 Mezinárodní srovnání ekonomické funkce rodiny ve vybraných státech Evropské unie

V následující podkapitole se zaměříme na srovnání ekonomické funkce rodiny podle dostupných statistických dat z Českého statistického úřadu, který pracuje i s mnoha daty z evropské statistiky jménem Eurostat. Srovnávat budeme vybrané státy Evropské unie a to konkrétně Českou republiku, Slovenskou republiku, Německo, Francii a Velkou Británii.

Níže uvedená tabulka představuje procentuální zastoupení ekonomicky aktivního obyvatelstva v rozmezí 15 – 64 let v již zmiňovaných státech v období let 2006 – 2012. Údaje z těchto let jsou momentálně aktuální, jelikož data za rok 2013 ještě nejsou zpracována a zveřejněna. Pokud si prohlédneme tabulku níže, můžeme zjistit, že míra ekonomické aktivity obyvatelstva v těchto státech je obdobná. Nejvyšší průměrné procentuální zastoupení ekonomicky aktivního obyvatelstva můžeme najít ve Velké Británii a Německu. Naopak s nižší mírou ekonomicky aktivního obyvatelstva se potýká Slovensko, které ani v jednom z uvedených let nepřesáhlo sedmdesát procent.

Míra ekonomické aktivity obyvatelstvo ve věku 15 - 64 let							
Země	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Česká republika	70,3	69,9	69,7	70,1	70,2	70,5	71,6
Slovensko	68,6	68,3	68,8	68,4	68,7	68,7	69,4
Německo	74,9	75,6	75,9	76,3	76,6	77,2	77,1
Velká Británie	75,7	75,5	75,8	75,7	75,5	75,7	76,3
Francie	69,8	69,9	70,0	70,5	70,5	70,4	71,0

Tabulka 38: Míra ekonomické aktivity - obyvatelstvo ve věku 15 - 64 let (ČSÚ, Eurostat, 14/10/2013)

S ekonomicky aktivním obyvatelstvem úzce souvisí i míra zaměstnanosti u ekonomicky aktivního obyvatelstva ve věku 15 – 64 let. Zde můžeme sledovat obdobná data jako u předchozí tabulky. Můžeme pozorovat, že o přední pozice u celkové míry zaměstnanosti obyvatelstva se dělí opět Německo a Velká Británie, které oscilují kolem hodnoty sedmdesát procent. Česká republika a Francie jsou společně na stejné úrovni a pohybují se průměrně mezi 60 % a 65 %. Slovenská republika je na posledním místě s průměrnou hodnotou šedesát procent celkové míry zaměstnanosti obyvatelstva.

Celková míra zaměstnanosti obyvatelstva ve věku 15 - 64 let							
Země	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Česká republika	65,3	66,1	66,6	65,4	65	65,7	66,5
Slovensko	59,4	60,7	62,3	60,2	58,8	59,3	59,7
Německo	67,2	69	70,1	70,3	71,1	72,5	72,8
Velká Británie	71,6	71,5	71,5	69,9	69,5	69,5	70,1
Francie	63,6	64,3	64,8	64	63,9	63,9	63,9

Tabulka 39: Celková míra zaměstnanosti - obyvatelstvo ve věku 15 - 64 let (ČSÚ, Eurostat, 18/10/2013)

Dlouhodobou nezaměstnanost jsme si objasnili v teoretické části této práce. Jak vidíme níže, jedná se o celoevropský problém. Ve vybraných státech v tabulce není nezaměstnanost tak dramatická jako například na jihu Evropy, kde poslední zprávy hovoří o téměř dvaceti pěti procentní nezaměstnanosti ve Španělsku. Nejhůře s dlouhodobou mírou nezaměstnanosti je na tom Slovensko, které se v posledních letech potýká s nezaměstnaností

kolem 9,5 %. Ostatní státy si svou dlouhodobou nezaměstnanost udržují mezi dvěma až čtyřmi procenty, což by se dalo označit jako přirozený jev, i když ne úplně pozitivní.

Dlouhodobá míra nezaměstnanosti							
Země	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Česká republika	3,9	2,8	2,2	2	3	2,7	3
Slovensko	10,3	8,3	6,7	6,5	9,3	9,3	9,4
Německo	5,8	4,9	4	3,5	3,4	2,8	2,5
Velká Británie	1,2	1,3	1,4	1,9	2,5	2,7	2,7
Francie	3,9	3,4	2,9	3,4	3,9	4	4,1

Tabulka 40: Dlouhodobá míra nezaměstnanosti, % z ekonomicky aktivního obyvatelstva (ČSÚ, Eurostat, 18/10/2013)

Následující dvě tabulky nám ukazují procentuální zastoupení výdajů konečné spotřeby domácností podle účelu spotřeby. Hodnoty jsou uvedeny v procentech z celkových výdajů domácností. V první tabulce výdajů můžeme sledovat výdaje za Potraviny a nealkoholické nápoje, Alkoholické nápoje, tabák a narkotika, Odívání a obuv, Bydlení, voda, energie a paliva, Bytové vybavení, zařízení domácností a běžná údržba a Zdraví. V tabulce si můžeme všimnout, že zkoumané státy mají obdobné zastoupení výdajů. Například výdaje za Potraviny a nealkoholické nápoje se pohybují u většiny států kolem patnácti procent. Nejlépe je na tom v tomto ohledu Velká Británie, jejíž obyvatelé vydávají za tuto položku přibližně devět procent ze svého rodinného rozpočtu. Slovensko má naproti tomu vyšší výdaje za Potraviny a nealkoholické nápoje, procentuální zastoupení se blíží k devatenácti procentům. Další velkou položkou ve výdajích domácností jsou výdaje za Bydlení, vodu, energii a paliva. U téměř všech zkoumaných států se tato položka pohybuje kolem hodnoty 25 %. U některých států jako je například Česká republika mohou výdaje na tuto položku přesáhnout i dvacet sedm procent z celkových výdajů domácností. Ostatní položky uvedené v tabulce nepředstavují vyšší zátěž pro rodinný rozpočet, jelikož se průměrně u většiny států pohybují v rozmezí dvě až pět procent. Jedinou výjimku můžeme spatřovat u vyšší hodnoty výdajů za Alkoholické nápoje, tabák a narkotika v České republice, kde statistický úřad uvádí hodnoty až kolem devíti procent, které jsou Češi ochotni utratit za tuto položku.

Země	Potraviny a nealkoholické nápoje			Alkoholické nápoje, tabák a narkotika			Odivání a obuv			Bydlení, voda, energie a paliva			Bytové vybavení, zařízení domácností a běžná údržba			Zdraví		
	2005	2010	2012	2005	2010	2012	2005	2010	2012	2005	2010	2012	2005	2010	2012	2005	2010	2012
Česká republika	15,0	14,2	15,5	7,8	8,9	9,6	4,6	3,1	2,8	24,0	27,5	26,3	5,5	5,4	5,4	2,0	2,5	2,6
Slovensko	18,2	17,3	17,5	5,3	5,0	5,0	4,3	4,1	3,9	25,8	25,2	25,6	5,4	6,3	5,9	3,3	4,0	4,0
Německo	11,0	11,4	11,7	3,5	3,2	3,2	5,1	4,9	4,9	24,1	24,8	24,2	6,6	6,2	6,3	4,3	5,1	5,2
Velká Británie	8,7	9,1	9,2	3,7	3,5	3,6	5,7	5,6	5,9	20,0	25,0	26,0	5,7	5,2	5,0	1,6	1,7	1,6
Francie	13,6	13,5	13,7	3,2	3,1	3,2	4,9	4,4	4,2	24,1	25,4	25,6	6,0	5,8	5,7	3,6	3,8	3,9

Tabulka 41: Výdaje na konečnou spotřebu domácností podle účelu spotřeby v běžných cenách I., % z celkových výdajů (ČSÚ, Eurostat, 2013)

Další tabulka uvádí další položky, které jsou zahrnuty do rodinných výdajů domácností. V této tabulce můžeme srovnávat výdaje za Dopravu, Poštu a telekomunikaci, Rekreaci a kulturu, Vzdělání, Stravovací a ubytovací služby a Ostatní zboží a služby. Při bližším prozkoumání tabulky můžeme pozorovat, že zkoumané státy mají ve stejných položkách obdobné procentuální zastoupení výdajů. Vyšší výdaje můžeme pozorovat u výdajů za dopravu, stravovací a ubytovací služby a za rekreaci a kulturu, kde se hodnoty pohybují mezi devíti až téměř patnácti procenty. Nejmenší výdaje vydáváme za vzdělání, jelikož ve většině států je studium stále zdarma. Nejmenší hodnoty výdajů vykazuje většina států u položky vydávající náklady za poštu a telekomunikační služby.

Země	Doprava			Pošty a telekomunikace			Rekreace a kultura			Vzdělání			Stravovací a ubytovací služby			Ostatní zboží a služby		
	2005	2010	2012	2005	2010	2012	2005	2010	2012	2005	2010	2012	2005	2010	2012	2005	2010	2012
Česká republika	10,5	8,9	9,4	3,3	3,2	2,9	11,4	9,6	9,1	0,7	0,6	0,6	7,4	7,6	7,7	7,8	8,4	8,0
Slovensko	8,1	7,2	7,7	3,6	3,8	3,5	8,7	9,7	9,5	1,5	1,5	1,6	6,8	5,7	5,4	9,1	10,2	10,4
Německo	14,1	13,2	13,7	2,9	2,7	2,7	9,3	9,0	9,0	0,9	1,0	1,0	5,4	5,8	5,9	12,7	12,7	12,2
Velká Británie	14,5	13,9	14,4	2,3	2,2	2,1	11,8	11,1	10,6	1,3	1,4	1,5	10,4	9,6	9,9	14,4	11,8	10,5
Francie	14,3	13,9	13,9	2,8	2,8	2,6	8,9	8,5	8,1	0,7	0,8	0,8	7,2	7,0	7,0	10,7	11,0	11,2

Tabulka 42: Výdaje na konečnou spotřebu domácností podle účelu spotřeby v běžných cenách II., % z celkových výdajů (ČSÚ, Eurostat, 2013)

Velmi dobrým ukazatelem ekonomické úrovně obyvatelstva daného státu je typ bydlení. Jak můžeme v níže uvedené tabulce vidět, více než 80 % obyvatel Velké Británie bydlí

v domech. V těsném závěsu za Velkou Británií je Francie s více než 65 % podílem domů, ve kterých lidé bydlí. Česká republika, Slovensko a Německo má poměr bydlení obyvatelstva v bytech a domech vyvážený. Pokud nahlédneme do pravé části tabulky, můžeme pozorovat průměrný počet místností v domácnostech. Nejvíce pokojů mají ve Velké Británii domácnosti jednotlivců. Statistický úřad uvádí, že jednotlivec má k dispozici průměrně 3,6 místností. Nejméně místností můžeme pozorovat na Slovensku v rodinách se závislými dětmi, kde statistický úřad uvádí průměrně 0,9 místnosti k bydlení.

Země	Podíl obyvatel podle typu bydlení (%)						Průměrný počet místností na osobu podle typu domácnosti					
	Dům		Byt		Jiný		Celkem		Domácnost jednotlivce		Rodina se závislými dětmi	
	2010	2012	2010	2012	2010	2012	2010	2012	2010	2012	2010	2012
Česká republika	46,7	47,1	52,8	52,6	0,4	0,3	1,4	1,4	2,6	2,7	1,0	1,0
Slovensko	50,3	51,8	49,7	48,1	0,1	0,1	1,1	1,2	2,5	2,6	0,8	0,9
Německo	45,0	45,3	53,3	53,2	1,7	1,5	1,8	1,8	2,7	2,7	1,3	1,3
Velká Británie	85,9	84,8	14,0	14,5	0,2	0,7	1,8	1,9	3,6	3,5	1,3	1,3
Francie	65,9	66,8	33,9	33,1	0,2	0,1	1,8	1,8	3,1	3,2	1,2	1,2

Tabulka 43: Vybrané ukazatele za bydlení (ČSÚ, Eurostat, 03/12/2013)

Poslední tabulka nám ukazuje procentuální zastoupení osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením z celkového počtu obyvatel daného státu v rozmezí let 2006 až 2012. Nejvyšší míru osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením vykazuje Velká Británie, jejíž průměrné procentuální hodnoty za posledních šest let neklesly pod dvacet procent, ale oscilují kolem dvaceti dvou procent. Na obdobné úrovni jako Velká Británie je Slovensko, které se také pohybuje na hranici dvaceti procent a v roce 2006 dokonce tuto hranici překročilo až na 26 %. Překvapivě nejnižší procento osob ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením můžeme najít v České republice, kde se tyto hodnoty pohybují průměrně kolem patnácti procent a jsou překvapivě dlouhodobě nižší než například ve Francii a v Německu.

Osoby ohrožené chudobou nebo sociálním vyloučením							
Země	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Česká republika	18,0	15,8	15,3	14,0	14,4	15,3	15,4
Slovensko	26,7	21,3	20,6	19,6	20,6	20,6	20,5
Německo	20,2	20,6	20,1	20,0	19,7	19,9	19,6
Velká Británie	23,7	22,6	23,2	22,0	23,2	22,7	-
Francie	18,8	19,0	18,6	18,5	19,2	19,3	19,1

Tabulka 44: Osoby ohrožené chudobou nebo sociálním vyloučením, % ze všech obyvatel (ČSÚ, Eurostat, 29/11/2013)

4.2 Zhodnocení analýzy ekonomické funkce rodiny

Na základě zjištěných dat z dotazníkového šetření můžeme konstatovat, že se negativní prognóza ohledně špatné ekonomické situace rodin v České republice nenaplnila. Na základě odpovědí respondentů můžeme obecně říci, že rodiny v České republice nejsou příliš zadlužené, vycházejí se svými příjmy a že se snaží své děti učit finanční gramotnosti. Pokud ovšem získaná data blíže prozkoumáme, můžeme dojít k závěru, že výsledek dotazníkového šetření může být značně zkreslený, jelikož byl výzkumný soubor zastoupen z více než 43 % studenty, u kterých se předpokládá, že žádné půjčky ani náklady na vlastní domácnost a děti nemají. Náklady na domácnost studenti nemají i z toho důvodu, že dnes je zvyšující se procento studentů, kteří i po ukončení svých studií zůstávají bydlet u svých rodičů a nechávají se živit, aniž by se pokoušeli najít si své vlastní zaměstnání a pořídit si vlastní bydlení.

V analýze byla zmíněna i hrozba stále se zvyšující zadluženosti domácností a neschopnost rodin splácet své závazky. V dnešní době je velice těžké se nezadlužit, jelikož na nás ze všech stran útočí reklamy na výhodné půjčky. Například před Vánoci, kdy si většina rodičů dělá obavy z čeho svým dětem koupí dárky, začnou útočit reklamy, které lidem vnucují „výhodné“ půjčky na nákup vánočních dáreků. Lidé si tyto nabízené peníze půjčí, začnou splácet. Na jaře je další kolo reklam tlačící na lidi, aby si půjčovali peníze u bankovních a nebankovních společností a plíživým způsobem se tak rodiny zadlužují víc a víc a najed-

nou zjistí, že jsou v platební neschopnosti. Tomu by bylo možné zabránit zvýšeným povědomím o finanční a ekonomické gramotnosti obyvatelstva.

Jako praktický výstup této bakalářské práce bychom z tohoto důvodu navrhli vytvoření metodické příručky zabývající se efektivním hospodařením rodin. Příručka by měla obsahovat zejména základní pojmy týkající se ekonomiky a bankovníctví (například aby lidé věděli co je to RPSN, úrok z prodlení a podobně), nejčastější manipulativní techniky prodejců, které by lidé měli umět rozpoznat. V příručce by také bylo vhodné zmínit důležitost vedení jednoduchého domácího účetnictví, spoření na tak zvaně „horší časy“ a zapojení dětí do ekonomické funkce rodiny. Mnoho rodičů totiž shledává zapojení dětí do ekonomického života rodiny za nevhodné. Pokud se ale dítě stane součástí ekonomického života rodiny, učí se pracovat s penězi, začíná vnímat jejich hodnotu, zjistí, že opravdu není možné koupit si naprosto vše, co se mu líbí. V příručce je vhodné zmínit i důležitost kapesného pro děti. Pravidelné kapesné přiměřené výše odpovídající věku dítěte je další oblastí, jak se dítě učí s penězi hospodařit.

Příručku by bylo vhodné distribuovat plošně a zdarma například v ordinacích lékařů, ve školách, na úřadech, v psychologicko-pedagogických poradnách a podobně. Samozřejmě by mělo být vydání dvou verzí příručky a to pro dospělé a pro děti. Na základě tohoto šíření finanční gramotnosti by mohlo dojít k zvýšení povědomí o ekonomice a mohlo by dojít k trvalému snižování zadluženosti rodin a tím i k menšímu ohrožování ekonomické funkce rodiny.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala Analýzou ekonomické funkce rodiny ve vybraných zemích EU. V teoretické části byly shrnuty veškeré poznatky týkající se ekonomické funkce rodiny od autorů Krause, Poláčkové, Matouška, Procházky a podobně. Byla zde rozebrána a charakterizována současná rodina a také ohrožení ekonomické funkce rodiny z hlediska nezaměstnanosti a zadluženosti rodin. Poznatky k teoretickému základu práce byly čerpány i v odborném časopise Sociální práce, který se věnoval zadluženosti rodin.

Praktická část bakalářské práce se snažila najít odpověď na otázku: „Do jaké míry ovlivňuje ekonomická funkce rodiny životy obyvatel daného státu?“. Dále byly stanoveny čtyři výzkumné otázky, na které byla na základě odpovědí respondentů nalezena odpověď.

Výzkumným cílem bakalářské práce je analýza a porovnání ekonomické funkce rodin vybraných států na základě dotazníkového šetření provedeného v České republice a dat zahraničních statistických úřadů.

Pokud blíže prozkoumáme zjištěná data, můžeme dojít k závěru, že se nenaplnila negativní prognóza vysoké zadluženosti obyvatelstva. Musíme mít ovšem na paměti, že výzkumný soubor byl zastoupen z více než 43 % studenty, u kterých se předpokládá, že žádné půjčky ani náklady na vlastní domácnost a děti nemají. Samozřejmě nejsou zde zahrnuty studentské půjčky a podobně.

Pokud bychom objektivně shrnuli výsledky této analýzy, můžeme konstatovat, že oproti předpokladu vysoké zadluženosti obyvatelstva České republiky, jsme na základě dotazníkového šetření zjistili, že více než 85 % respondentů nemá hypotéku a více než 70 % respondentů nemá kromě hypotéky žádné další půjčky. Tuto skutečnost bychom samozřejmě neměli označovat jako negativní. Oproti zprávám Českého statistického úřadu, které uvádějí vysoké procento zadluženosti domácností v České republice, jsou výsledky tohoto dotazníkového šetření skutečně pozitivní a ukazují, že je možné žít i bez neustálého zadlužování.

Další významnou částí dotazníkového šetření byla část dotazníku zaměřující se na nakládání s rodinným rozpočtem a vedení domácího účetnictví. Opět jsme získali velice zajímavé výsledky. Český statistický úřad uvádí u nákladů na domácnost, tj. náklady na provoz domácnosti (bydlení, voda, elektřina, paliva) a náklady na potraviny a nealkoholické nápoje obdobné procentuální zastoupení v obou případech. To znamená, že průměrná česká

domácnost dává průměrně za náklady na domácnost přibližně 35 – 45 % svých příjmů a za potraviny a nealkoholické nápoje 30 – 45 % svých příjmů. Respondenti v dotazníku uvedli naprosto jiné hodnoty. Odpověď s nejvyšší četností u nákladů na domácnost byla zaznamenána u odpovědi 10 % z měsíční výplaty. Obdobná odpověď byla uvedena i u nákladů za potraviny a nealkoholické nápoje, kde respondenti uvedli, že za tuto položku utratí průměrně 15 – 25 % měsíční výplaty. Rozdíl mezi výsledky ČSÚ a respondenty z dotazníkového šetření je značně velký. Nabízí se nám proto několik důvodů, proč tomu tak je. Prvním z důvodů může být to, že většina respondentů nemá propočítané své příjmy a náklady a tudíž netuší, jak velkou částku dává za jakou položku. Ruku v ruce s tímto zjištěním kráčí i náš výsledek ohledně vedení domácího účetnictví, kdy více než 70 % dotazovaných uvedlo, že si své domácí účetnictví nevede a mnohdy tak nemá přehled o svých životních nákladech. Dalším důvodem, proč bylo dosaženo takových výsledků, je pravděpodobně již zmiňované vysoké procento respondentů z řad studentů, kteří tento procentuální údaj mohli jednoduše odhadnout a zkreslit tak celkové výsledky.

Poslední část dotazníku byla zaměřena na to, jaký vliv na vztahy v rodině mají finance. Například na otázku společně tráveného času v závislosti na finančních možnostech rodiny odpovědělo více než 37 % respondentů, že preferuje společné výlety, což je z hlediska rodinného života a vztahů v rodině velice pozitivní výsledek. V životě rodiny hrají velký význam také volnočasové aktivity dítěte. Téměř každý rodič si přeje, aby se jeho dítě poznalo od nejtělejšího věku nejrůznější aktivity, které může vyzkoušet. Tyto aktivity mohou dítě úžasným způsobem rozvíjet a navíc často utužují charakter dítěte a naučit ho zodpovědnosti a dochvilnosti. Problém pro rodiče ovšem nastává ve chvíli, kdy si tyto volnočasové aktivity pro své dítě nemůže právě z důvodu nedostatku finančních prostředků. V tomto ohledu rodině příliš nepomáhá ani stát. Jako příklad si můžeme uvést skutečnost, že podle nového Občanského zákoníku mají všichni sportovci (od dětí až po dospělé) absolvovat jednou ročně zdravotní prohlídku u sportovního lékaře, která je až osmkrát dražší než tomu bylo doposud u lékařů obvodních. Toto je další zásah do už tak napjatých rozpočtů rodin a rodiny po té nebudou mít jiné východisko než volnočasové aktivity svých dětí omezit nebo zrušit úplně.

Velkým tématem je také finanční gramotnost a zasvěcené děti do ekonomického života rodiny. V rámci dotazníkového šetření bylo zjištěno, že téměř třicet procent respondentů mluví se svými dětmi o finanční situaci jejich rodiny. Na vzestupu v dětské literatuře se objevují i stále populárnější ekonomické pohádky pro děti, které mohou být pro rodiče

velkým pomocníkem, když se snaží svým dětem objasnit často složité skutečnosti týkající se ekonomické stránky rodiny a okolního světa. Pokud se rodič rozhodne své dítě učit finanční gramotnosti, tak mu velice v tomto směru pomůže, když bude dítěti dávat pravidelné kapesné. Pravidelný přísun přiměřeného obnosu peněz bude dítě učit, jak se s penězi hospodaří a také simuluje život dospělých, kteří musejí se svým měsíčním příjmem také vystačit. Na otázku, zda dítěti dávají kapesné, odpovědělo téměř šedesát procent respondentů, že ano, kapesné dítěti dávají. Samozřejmě se setkáváme s názory rodičů, kteří tvrdí, že dítě kapesné nepotřebuje, protože mu rodič může koupit vše, na co si dítě vzpomene. Tato skutečnost je sice pro dítě hezká, ale rozhodně ho nevychovává a nepřipravuje na budoucí život.

Poslední část analýzy ekonomické funkce rodiny se věnovala mezinárodnímu srovnání. Bylo porovnáno pět států. Jmenovitě Česká republika, Slovenská republika, Německo, Francie a Velká Británie. Státy jsme porovnávali na základě údajů zjištěných z Českého statistického úřadu, který tyto údaje zpracoval za pomoci evropské statistiky Eurostat. Státy byly porovnány v několika oblastech a to: Míra ekonomické aktivity, Celková míra zaměstnanosti, Dlouhodobá míra nezaměstnanosti, Výdaje na konečnou spotřebu domácností podle účelu spotřeby v běžných cenách (% z celkových výdajů), Vybrané ukazatele za bydlení a Osoby ohrožené chudobou nebo sociálním vyloučením. Analýza dat ze statistického úřadu nepřinesla žádný nepředvídatelný výkyv. Vybrané státy jsou na přibližně stejné úrovni, která odpovídá evropskému standartu a životu ve 21. století.

Jako praktický výstup této bakalářské práce byla navržena příručka obsahující základní pojmy z ekonomiky a bankovníctví, nejčastější manipulativní techniky prodejců, které by lidé měli umět rozpoznat, jaká je možná sociální pomoc v případě disfunkce ekonomické funkce rodiny a podobně. V příručce by také bylo vhodné zmínit důležitost vedení jednoduchého domácího účetnictví, spoření na tak zvané „horší časy“ a zapojení dětí do ekonomické funkce rodiny. Příručka by byla distribuovaná na místech volně dostupných lidem například u lékaře, ve školách, na úřadech práce, v organizacích a sdruženích zabývajících se sociální pomocí rodinám v obtížné životní situaci. Cílem této příručky je zvýšení ekonomické a finanční gramotnosti v podvědomí obyvatel České republiky a snížení tak negativních dopadů na rodinu v důsledku špatné ekonomické funkčnosti rodiny.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] FISHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009, 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
- [2] HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-7178-927-5.
- [3] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 264 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [4] JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 336 s. ISBN 978-80-247-3258-9.
- [5] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [6] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- [7] MAŘÍKOVÁ, Hana. *Proměny současné české rodiny (Rodina – gender – stratifikace)*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, 170 s. ISBN 80-85850-93-1.
- [8] MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-7367-002-x.
- [9] MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-7367-002-x.
- [10] MLČOCH, Lubomír. *Ekonomie rodiny v proměnách času, institucí a hodnot*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 192 s. ISBN 978-80-246-2323-8.
- [11] PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
- [12] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 203 s. ISBN 978-80247-3470-5.
- [13] SINGLY, Francois de. *Sociologie současné rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 128 s. ISBN 80-7178-249-1.
- [14] SIROVÁTKA, Tomáš a Ondřej Hora. *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. Vyd. 1. Boskovice: Fakulta sociálních studií (Institut pro výzkum reproduk-

ce a integrace společnosti) Masarykovy univerzity v Brně v nakl. Albert, 2008, 328 s. ISBN 978-80-7326-140-5.

- [15] SOCIÁLNÍ PRÁCE: *Časopis pro teorii a praxi a vzdělávání v sociální práci*. České Budějovice: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2009, roč. 2009, č. 2. ISSN 1213-6204. Dostupné z WWW: <http://www.socialniprace.cz/index.php?sekce=2&podsekce=&ukol=1&id=34>

Internetové zdroje

- [16] RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2014 [cit. 2014-04-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>
- [17] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: *Databáze Eurostatu* [online]. 2014 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h>
- [18] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Domácnosti pod lupou: Kdo má hlavní slovo?* [online]. 2013 [cit. 2014-04-23]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/1e01747a199f30f4c1256bd50038ab23/ca93d989aea6bdd3c12579cf0020ab36/\\$FILE/silc033012_analyza.pdf](http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/1e01747a199f30f4c1256bd50038ab23/ca93d989aea6bdd3c12579cf0020ab36/$FILE/silc033012_analyza.pdf)

Zákony, normy

- [19] ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 9. prosince 1999, Občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

%	Procenta.
Atd.	A tak dále.
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
Např.	Například.
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
s.	Strana

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Spotřební výdaje domácností (Jurečka, 2010, s. 45).....	24
Obrázek 2: Věkové rozpětí respondentů.....	41
Obrázek 3: Druh bydlení dotazovaných respondentů.....	43
Obrázek 4: Jakou část výplaty dávají průměrně rodiny za provoz domácnosti?.....	49
Obrázek 5: Jakou částku měsíční výplaty průměrně dáváte za potraviny a nealkoholické nápoje?	53
Obrázek 6: Jak tráví vaše rodina nejčastěji volný čas v závislosti na vašich finančních možnostech?	54
Obrázek 7: V jaké výši se pohybuje kapesné pro děti?	62

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Rozložení respondentů dle pohlaví.....	40
Tabulka 2: Věkové rozpětí respondentů	41
Tabulka 3: Dosažené vzdělání respondentů.....	42
Tabulka 4: Zaměstnanost	42
Tabulka 5: Počet členů v domácnosti	43
Tabulka 6: Výše mzdy	44
Tabulka 7: Splácíte nyní hypotéku?.....	45
Tabulka 8: Test dobré schody CHÍ-kvadrát.....	45
Tabulka 9: Výše hypotéky respondentů.....	46
Tabulka 10: Test dobré schody CHÍ-kvadrát.....	46
Tabulka 11: Je váš rodinný rozpočet zatížen dalšími půjčkami (kromě hypotéky)?.....	47
Tabulka 12: Test dobré schody CHÍ-kvadrát.....	47
Tabulka 13: V jaké výši je celková částka půjček (mimo hypotéku)?	48
Tabulka 14: Test dobré schody CHÍ-kvadrát.....	48
Tabulka 15: Test dobré schody CHÍ-kvadrát.....	49
Tabulka 16: Jaká částka měsíčního příjmu je podle vašeho názoru přiměřenou hranicí chudoby?	50
Tabulka 17: Test dobré schody CHÍ-kvadrát.....	50
Tabulka 18: Máte s partnerem společný účet?.....	51
Tabulka 19: Test dobré schody CHÍ kvadrát	52
Tabulka 20: Test dobré schody CHÍ-kvadrát.....	53
Tabulka 21: Test dobré schody CHÍ-kvadrát.....	55
Tabulka 22: Kolikrát za rok jezdíte s rodinou	55
Tabulka 23: Test dobré schody CHÍ-kvadrát.....	56
Tabulka 24: Na kolik volnočasových aktivit může vaše dítě s ohledem na rodinný rozpočet chodit?	56
Tabulka 25: Test dobré schody CHÍ-kvadrát.....	57
Tabulka 26: Kontrolujete pravidelně své výdaje?	57
Tabulka 27: Vedete si své domácí účetnictví?.....	58
Tabulka 28: Pobíráte státní sociální podporu?.....	58
Tabulka 29: Jaký vliv má na vztahy v rodině nedostatek financí?	58
Tabulka 30: Test dobré schody CHÍ-kvadrát.....	59

Tabulka 31: Snažíte se v období pozitivní finanční situace rodiny odkládat část peněz na tzv. „horší časy“?	59
Tabulka 32: Test dobré schody CHÍ-kvadrát.....	60
Tabulka 33: Mluvíte se svými dětmi o finanční situaci v rodině?	61
Tabulka 34: Učíte své děti finanční gramotnosti?	61
Tabulka 35: Dostávají vaše děti pravidelné kapesné?	62
Tabulka 36: V jaké výši se pohybuje kapesné pro děti?.....	62
Tabulka 37: Kontrolujete výdaje svých dětí?	63
Tabulka 38: Míra ekonomické aktivity - obyvatelstvo ve věku 15 - 64 let (ČSÚ, Eurostat, 14/10/2013)	64
Tabulka 39: Celková míra zaměstnanosti - obyvatelstvo ve věku 15 - 64 let (ČSÚ, Eurostat, 18/10/2013)	64
Tabulka 40: Dlouhodobá míra nezaměstnanosti, % z ekonomicky aktivního obyvatelstva (ČSÚ, Eurostat, 18/10/2013).....	65
Tabulka 41: Výdaje na konečnou spotřebu domácností podle účelu spotřeby v běžných cenách I., % z celkových výdajů (ČSÚ, Eurostat, 2013)	66
Tabulka 42: Výdaje na konečnou spotřebu domácností podle účelu spotřeby v běžných cenách II., % z celkových výdajů (ČSÚ, Eurostat, 2013).....	66
Tabulka 43: Vybrané ukazatele za bydlení (ČSÚ, Eurostat, 03/12/2013).....	67
Tabulka 44: Osoby ohrožené chudobou nebo sociálním vyloučením, % ze všech obyvatel (ČSÚ, Eurostat, 29/11/2013)	68

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník – Analýza ekonomické funkce rodiny

1) Jsem:

- a) muž
- b) žena

2) Věk:

- a) do 20let
- b) 21 – 29 let
- c) 30-45 let
- d) 50 – 64 let
- e) nad 65 let

3) Nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) vyučen/a
- c) středoškolské
- d) vysokoškolské

4) Jste:

- a) zaměstnaný
- b) nezaměstnaný
- c) student
- d) důchodce
- e) na rodičovské dovolené

5) Počet členů v domácnosti:

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) 4
- e) 5 a více

6) Kdy bydlíte:

- a) byt v osobním vlastnictví
- b) u rodičů
- c) v podnájmu
- d) rodinný dům

7) Výše vaší mzdy:

- a) méně než 10.000 Kč
- b) 10.001 - 14.999 Kč
- c) 15.000 - 19.999 Kč
- d) 20000 - 24.999 Kč
- e) více než 25.000Kč

8) Splácíte nyní hypotéku?

- a) ano

- b) ne

9) Jaká je výše vaší hypotéky?

- a) do 500.000 Kč
- b) 500.001 Kč – 1000.000 Kč
- c) 1.000.001 Kč – 3.000.000 Kč
- d) nemám hypotéku

10) Je váš rodinný rozpočet zatížen dalšími půjčkami (kromě hypotéky)?

- a) ano
- b) ne

11) V jaké výši je celková částka půjček (mimo hypotéku)?

- a) do 20.000 Kč
- b) 20.001 – 50.000 Kč
- c) 50.001 Kč – 100.000 Kč
- d) více než 100.000 Kč
- e) nemám žádné půjčky

12) Jakou část vaší výplaty průměrně dáváte na provoz domácnosti (tj. bydlení, voda, elektřina, paliva)?

- a) 10 % měsíční výplaty
- b) 15% - 24,9 % měsíční výplaty
- c) 25% - 34,9 % měsíční výplaty
- d) 35% - 44,9 % měsíční výplaty
- e) více než 45 % měsíční výplaty

13) Jaká částka měsíčního příjmu je podle vašeho názoru přiměřenou hranicí chudoby v ČR?

- a) méně než 7.000 Kč
- b) méně než 8.000 Kč
- c) méně než 9.000 Kč
- d) méně než 10.000 Kč
- e) méně než 11.000 Kč

14) Máte s partnerem společný bankovní účet?

- a) ano, na společný účet chodí obě naše měsíční výplaty, ze které platíme všechny naše výdaje
- b) ano, na účet zasíláme dohodnutou částku, ze které platíme naše společné výdaje
- c) ne, každý platí výdaje sám za sebe, o náklady na domácnost se dělíme na půl

15) Jakou část výplaty průměrně dáváte za potraviny a nealkoholické nápoje?

- a) 10 % měsíční výplaty
- b) 15% - 24,9 % měsíční výplaty
- c) 25 % - 34,9 % měsíční výplaty
- d) 35% - 44,9 % měsíční výplaty
- e) více než 45 % měsíční výplaty

16) Jak tráví vaše rodina nejčastěji volný čas v závislosti na vašich finančních možnostech?

- a) každý po svém
- b) společné výlety
- c) společenské hry
- d) společný sport
- e) nakupování v nákupních centrech
- f) společné kulturní a společenské akce (např. divadlo, kino...)
- g) jiná aktivita: (doplňte):

17) Kolikrát za rok jezdíte s rodinou na dovolenou?

- a) jednou
- b) dvakrát
- c) třikrát
- d) více než čtyřikrát
- e) nemůžeme si dovolit odjet na dovolenou

18) Na kolik volnočasových aktivit může vaše dítě s ohledem na rodinný rozpočet chodit?

- a) jeden
- b) dva
- c) tři - čtyři
- d) více než čtyři
- e) nemám děti

19) Kontrolujete pravidelně své výdaje?

- a) ano
- b) ne

20) Vedete si své vlastní domácí účetnictví?

- a) ano
- b) ne

21) Pobíráte státní sociální podporu?

- a) ano
- b) ne

22) Jaký vliv má na vztahy v rodině nedostatek financí?

- a) vztahy v rodině jsou napjaté
- b) diskuze o rodinných financích často končí hádkou
- c) nemluvíme o tom, nějak to dopadne
- d) o situaci mluvíme a snažíme se vymyslet společně plán, jak nepříznivou situaci zvládnout
- e) žádné, máme dostatek financí
- f) jiné: .....

23) Snažíte se v období pozitivní finanční situace rodiny odkládat část peněz na tzv. „horší časy“?

- a) ano
- b) spíše ano

- c) spíše ne
- d) ne

24) Mluvíte se svými dětmi o finanční situaci v rodině?

- a) ano, ale nevysvětluji jim detaily
- b) ano, snažím se jim situaci srozumitelně vysvětlit např. na základě finanční pohádky, aby porozuměli tomu, proč jim tatínek a maminka právě nemohou koupit danou hračku
- c) ne, jsou na to ještě moc malí, možná v jejich pozdějším věku
- d) absolutně ne, finanční situace rodiny je pouze záležitost rodičů
- e) nemám děti

25) Učíte své děti finanční gramotnosti?

- a) ano
- b) ne

26) Dostávají vaše děti pravidelné kapesné?

- a) ano
- b) ne

27) V jaké výši se pohybuje kapesné pro děti?

- a) 20 Kč – 50 Kč týdně
- b) 51 Kč – 100 Kč týdně
- c) 101 Kč – 200 Kč týdně
- d) více než 201 Kč týdně

28) Kontrolujete výdaje svých dětí?

- a) ano, abych měl(a) přehled za co utrácejí
- b) ano, pokud ale své kapesné utratí, už další peníze nedostanou
- c) ne, je to jejich věc za co si utratí své kapesné